

ภูมิศาสตร์
กรมศึกษาธิการ

ภูมิศาสตร์สยาม
สำหรับ ชั้น ประถมศึกษา

พิมพ์ครั้งที่ ๑๐,๐๐๐ ฉบับ

ร. ศ. ๑๓๖๖

ปกผ้า ราคาเล่มละ ๑๙ ๐๖

พิมพ์จำหน่ายที่ โรงพิมพ์อักษรวิทย์

บางขุนพรหม

ป
กช๒.๘๓
ย

๗ 03603

๒๑๑

๐๕๔๖๗

ภูมิศาสตร์
กรมศึกษาธิการ

ภูมิศาสตร์สยาม
สำหรับ ชั้น ประถมศึกษา

พิมพ์ครั้งที่ ๑๐,๐๐๐ ฉบับ

ร. ก. ๑๒๒

ปกผ้า ราคาคัดลอก ๑๔/-

พิมพ์จำหน่ายที่ โรงพิมพ์อักษรนิติ

บางขุนพรหม

๗ 03603

๐๐๑

บาน แพนก

หน้า

คำนำถึง ภูมิศาสตร์

๑

บทที่ ๑ รูปพรรณ, ขนาด, และที่ตั้ง กรุงสยาม
ทั้งอยู่ตามแผนที่, และประเทศ ซึ่ง อยู่ใกล้ เคียง ๑๒

บทที่ ๒ ภูเขา, แผ่นดิน รวย และ แม่น้ำ พร้อม ด้วย
ชื่อหัวเมือง สำคัญ ซึ่ง อยู่ตามลำแม่น้ำ ๑๕

บทที่ ๓ ขอบฝั่ง ชายทะเล, หัวเมือง ท่า, เกาะ กับ
บอกอัตรา น้ำลึก ใน อ่าวสยาม ๒๕

บทที่ ๔ อากาศ, ฤดูแล้ง, พืช, และสัตว์ ของ
ประเทศสยาม ๒๗

บทที่ ๕ การทำมาหากิน และ การหัตถกรรม ทั้ง หลาย,
สินค้า เข้า ออก ๓๔

บทที่ ๖ มณฑล, หัวเมือง ใหญ่ ๔๗

บทที่ ๗ รัฐบาล, ภาษีอากร, เงิน จ่าย บำรุง ผล
ประโยชน์ บ้านเมือง ๕๗

บทที่ ๘ ความเจริญ ใน อากาศ กาล
ข้อถามสำหรับ สอยไล่ ๖๗

ภาคที่ ๑

โลก และ ส่วน ต่าง ๆ ของโลก

ถ้าเราแหงนหน้าขึ้น ไป ดูท้องฟ้า ใน เวลา กลาง คืน มี ๓ ๔
จะ เห็น เป็น จุด สว่าง อยู่ ที่ ที่ เรียกว่า ดาว นอกจาก ดาว ซึ่ง
เห็น ได้ ด้วยตาเปล่า ยังมี อีก ทั้ง หมื่น โกลีพัน โกลี ซึ่ง
เห็น ด้วยตาเปล่า ไม่ ได้ แต่จริง ดาว เหล่า นั้น เป็น ดวง ไฟ ใหญ่
ทั้ง สั้น ดาว ซึ่ง อยู่ ชิด กับ โลก คือ ดวง อาทิตย์ ที่ เรา
ได้ รับ แสงสว่าง และความ ร้อน อยู่ เป็น นิตย์ โลก ที่ เรา อาศัย อยู่
ทุกวันนี้ หมุน รอบ ดวง อาทิตย์ แต่ ดวง จันทร์ นั้น หมุน รอบ โลก
ง จำ ไว้ ว่า เหตุ ที่ เรา เห็น ดวง จันทร์ ใหญ่ กว่า ดาว ทั้ง
หลาย นั้น เพราะว่า ดวง จันทร์ อยู่ ใกล้ โลก แต่ ดาว ทั้ง หลาย
อยู่ ห่างไกล มาก

โลก มี สัณฐาน เกือบ กลม ครึ่ง หนึ่ง โลก นี้ ก็ เป็น ดวง ไฟ
ใหญ่ อย่าง ดวง อาทิตย์ ที่ เรา เห็น อยู่ เหมือน กัน ครึ่ง ที่ ๒ มา ค่อย
เบ้น เข้า ทุก ที่ จน เปลือก นอก เบ้น หมก แต่ ภายใน ยัง ร้อน กรุ่น
อยู่ จน ทราย เตา ทุกวัน นี้

พื้น หรือ เปลือก นอก ของ โลก เป็น แผ่นดิน และ น้ำ ทั้ง สั้น กับ
ทั้ง สูง ๆ ต่ำ ๆ ไม่ เสมอ กัน ด้วย บาง แห่ง แผ่นดิน สูง ขึ้น ไป
และ แดก แยะ ออก บาง ที่ ก็ ต่ำ เรียบ เสมอ ที่

พื้น โลก แบ่ง ออก เป็น น้ำ ๓ ส่วน กับ อีก ส่วนหนึ่ง คือ แผ่น
ดิน ที่ มนุษย์ ให้อาศัย ตั้ง บ้าน เรือน อยู่

อา การ หมุน ของ โลก

ถ้า เวลา เข้า พอสว่างก็ เราหัน หน้า ไป ดูทาง ทิศ ทวัน
ออก จะ แล เห็น กวง อาทิตย์ ปรากฏ แก่ตา เราเช่น กวง ไฟ
ชนาก ใหญ่ แม้เรา คอย เฝ้า ตั้ง ตาคู อยู่ จน วัน ยัง ค่ำ ก็ จะ เห็น
สูงขึ้น ไป ทกที ๆ จนกระทั่ง ถึง เที่ยง ท่อ เที่ยง ไป กวง อาทิตย์
ก็ ค่อย ลดต่ำ ลง ๆ จน มีก คราวนี้ เป็น เวลา กลาง ค่ำ พอรุ่ง
เช้า กวง อาทิตย์ จึง ไล่ ขึ้น อีก เว้น อยู่ อย่าง นี้ ไม่ รู้ จัก ขยับ จัก สิ้น
แต่ที่ เรา เห็น อยู่ อย่าง นี้ ก็ หาใช่ กวง อาทิตย์ หมุน ไม่ คือ โลก
เราเอง หมุน (รอบ ตัว) ไป รอบ ๆ ละ ๒๔ ชั่วโมง เมื่อ กวง อาทิตย์
ยัง ปรากฏ อยู่ เว้นกว่า กลาง วัน คราวนี้ ลับ ไป แล้ว ใน เวลา ต่อ
ไปนี้ เรา ให้ ชื่อ ว่า กลาง ค่ำ

(เมื่อ โลก หมุน รอบ ตัว คราวนี้ พื้น ที่ ๆ เรา
อาศัย อยู่ นั้น ต้อง ตรง เข้า กับ กวง อาทิตย์ ครึ่ง นั้น
คือ กลาง วัน แล้ว หมุน กลับ ไป จาก กวง อาทิตย์ อีก หนึ่ง
คราวนี้ จึง เป็น กลาง ค่ำ)

อา การ หมน ของโลก

๓

วัน หนึ่ง.

เวลา ที่ ไ้ รย แสงสว่าง จาก ดวง อา ทิ ตย

เราเรียก ว่า กลาง วัน ส่วน เวลา มี ต เรียกว่า กลาง คิน ทั้ง

สอง อย่าง นี้ มา ขวค เข้า คัวย กัน ถึ นั ย ว่า วัน หนึ่ง กำหนด

เวลา ที่ โลก หมน ไป รอย ตัว คราว หนึ่ง ท่าน แ่ง ออก เท่า ๆ

กัน เปน ๒๔ ส่วน ๆ เหล่า นี้ เรียกว่า ชั่วโมง

(แล้ว ยัง แ่ง ชั่วโมง หนึ่ง ออก เท่า ๆ กัน เปน ๖๐ ส่วน ๆ

หนึ่ง เรียกว่า นาที และ แ่ง นาที หนึ่ง ออก เท่า ๆ กัน อีก ๖๐

ส่วน ๆ หนึ่ง เรียกว่า วินาที ส่วน เหล่า นี้ อาจ ทำให้ เรา กำหนด

เวลา ได้ ถูก ค้อง ชั น มาก)

นอก จาก นี้ ใ้ ว่า โลก จะ หมน แต่ รอย ตัว เอง เท่า นั้น เมื่อ ไร

โลก ยัง เวียน ไป รอย ดวง อา ทิ ตย คัวย กว่า จะ ประ ษ รอย ใน

ทาง นั้น นาน เวลา ถึง ๓๖๕ วัน จึง เรียกว่า ปี หนึ่ง

คราว นี้ นัก เวียน ทุก ๆ คน ได้ เวียน รั แล้ว ว่า โลก มี อา การ

หมน รอย สอง สถาน ซึ่ง กระทำ พร้อ ม ไป ใน เวลา เดียว กัน

คือ หมน ไป รอย ตัว เอง อย่าง อา การ ของ ลูก ข่าง หมน และ ใน

เวลา ที่ โลก หมน อยู่ นี้ โลก ก็ ขยับ เลื่อน ไป รอย ดวง อา ทิ ตย คัวย

เปรียบ คัวย ลูก ข่าง หมน เคิน ไป รอย วง ฉนวน

(เมื่อ โลก เวียน รอย ดวง อา ทิ ตย โลก ก็ พา เอา ดวง จันทร

ทิค ไป คัวย และ ดวง จันทร นี้ ย่อม หมน ไป รอย โลก เหมือน กัน)

แผ่นดิน

ถ้าหากว่า เรา สามารถ ขึ้น ไปบน อาภาศ กับ ลูก บัด ลุน ได้
แล้ว มอง ลง มาข้าง ล่าง จะ เห็น พื้น โลก ขรุขระ อย่าง ลม สัม ส้า
ไม่ แบน ราบ อย่าง แผ่น กระจก เลย คือ ข้าง แห้ง ก็ พ้น ขึ้น ไป
จาก พื้น ทะเล มาก ข้าง แห้ง ก็ พอสัน ขึ้น มา นึก หน่อย เท่า นั้น
บาง แห้ง ก็ สูง ๆ ต่ำ ๆ ขรุขระ ข้าง แห้ง ก็ มี หน้า เวียง เสมอ คิ
ที่ สูง ๆ บ่อ ม ประ กอบ ไป ด้วย ภูเขา

๑ ภูเขา ใหญ่ คือ แผ่นดิน อัน สูง สูง (ที่ สูง ขึ้น ไป
จาก พื้น ทะเล ถึง ๑๐๐ เส้น ก็ มี ภูเขา ใหญ่ ใน ประเทศ อัน เกีย
สูง พื้น ทะเล ๒๐๐ เส้น ข้าง ก็ ปกคลุม ด้วย ดิน และ น้ำ แข็ง
แต่ ที่ เปน ยี่ มี ต้น ไม้ ขึ้น มาก ก็ มี ยี่)

๒ ภูเขา เล็ก คือ พื้นดิน ที่ ไม่ สูง สูงนัก ซึ่ง คน
อาจ ทำ การ เพาะ ปลูก ได้ โดย สดวก เช่น เขา ที่ บาง ประ สร้อย
เป้น ต้น ช่อง ว้าง หรือ แผ่นดิน ต่ำ ซึ่ง อยู่ ใน ระหว่าง ภูเขา
ใหญ่ หรือ ภูเขา เล็ก นั้น เรียก ว่า หุบ เขา พื้น แผ่นดิน อัน
กว้าง และ ราบ เสมอ กัน เรียก ว่า ที่ ราบ เช่น ปราจีนบุรี เป้น ย่าน
กลาง ของ ที่ ราบ ใน เขต นั้น มี ผู้ ตั้ง ทำ นา ได้ เข้า ปี ละ มาก ๆ

๓ ภูเขา บาง ลูก มี ยอด อยู่ เป้น กรวย พื้น ควน, เท้า, และ
บาง ที่ ก็ พื้น หิน ละลาย ออก ทาง ปัดลง บน ขอบ เป้น ครั้ง ๆ ควาว ๆ

ภูเขาชนิดนี้เรียกว่า ภูเขาไฟ มีอยู่ในเกาะญี่ปุ่น เกาะชวา และสุมาตรา เป็นอันมาก

เมฆ

๑ น้ำกลายเปนไอ ถ้าเรานั่งคอยดูภาชนะซึ่งตั้งอยู่บนเตาไฟ ไม่ช้านัก จะเห็นไอสีขาว ออกจากพวยลอยขึ้นไปอย่างเมฆ แม้เราตองเอาถ้วยแก้ว มารอไว้ที่พวยพอให้ไอเข้าไ้ ทันใดนั้น จะเห็นเป็นหยกน้ำติดอยู่ตามข้าง ๆ เปรนเม็ด ๆ การที่น้ำกลายเปนไอขึ้นมาฉะนั้น ก็เพราะดูกลต้องความร้อนอันแรง จัก ชะระเมื่อน้ำขึ้นจากภาชนะใหม่ ๆ ยังแลเห็นไม่ได้ แต่พอกระทบอากาศเย็นเข้าแล้ว ก็กลายเปนไอละเอียดแก่ตาเราจักเห็น

๒ ไอกลายเปนน้ำ เมื่อไอร้อนต้องด้วยแก้วเย็นเข้า ก็กลายกลายเปนน้ำติดอยู่ตามข้างด้วยเปรนเม็ด ๆ อีกอาการเปลี่ยนแปลง ทั้งสองชนิดนี้ บ่มเป็นไปอยู่เสมอทั่วพื้นพิภพ ความร้อนแห่งดวงอาทิตย์ เปนเหตุให้น้ำกลายเปนไอ แต่ที่ไอลอยขึ้นไปได้นั้น เพราะเหตุว่าไอน้ำหนัก เบา กว่า ลมอากาศธรรมดา ในชั้นแรกไอน้ำยังไม่ประจักษ์แก่ตามนุษย์ แต่พอขึ้นไปกระทบกับอากาศเย็น

ก็ กลาย เปน หยก น้ำ หรือ เม็ก น้ำ อย่าง เติม แล้ว เม็ก น้ำ เหล่า
นี้ เข้ามารวม กัน เปน เมฆ อย่าง ที่ เรา เห็น ล่อง ลอย อยู่ บน อากาศ นั้น

เมฆ เปน ของ ลอย ตามลม เมื่อ น้ำ ใน ท้อง ทะเล ถูก
แสง อาทิตย์ ชี้ เปน โอ มากขึ้น เมฆ เหล่า นี้ ก็ มี น้ำ หนัก มาก
พองตัว ไว้ ไม่ ไ้ ต้อง เปน ฝน ตก ลง มา ยัง ทะเล อย่าง เติม

เมฆ บาง ก้อน ลอย ตามลม มา ยัง ที่ ซึ่ง อยู่ เหนือ แผ่นดิน
ครึ่ง ไป กระพือ เข้า กับ ภูเขา อัน เบื้อง นั้น ก็ กลาย เปน ฝน ตก ลง
มา อีก ด้วย เหตุ นี้ ฝน จึง ตก หนัก ตาม เมือง ที่ มี ภูเขา มาก

แม่น้ำลำธาร

๑ แม่น้ำ เมื่อ ฝน ตก ลง มา ยัง ยอด ภูเขา และ ที่ รวบรวม
น้ำ ก็ ไหล ชุ่ม ลง ใต้ แผ่นดิน แต่ ไม่ สูญ หาย ไป ไ้ เพราะ
บาง ที่ ก็ มัก ไป คืบ พัน คืบ เหนียว หรือ คืบ อยู่ ชุ่ม ต่อ ลง ไป
ไม่ ไ้ อีก ต้อง ไหล พัง ออก มา ตามข้าง ๆ ที่ เรียก ว่า น้ำพุ
ครึ่ง แล้ว น้ำ นี้ ไหล ลง ตาม เียง เขา ไ้ (ซึ่ง เรียก ว่า ลำธาร)
ไป ต่อ เนือง กับ ลำธาร อื่น ๆ จน กระทั่ง ถึง หุบเขา จึง กลาย
เป้น ลำธาร ใหญ่ ต่อ มา เมื่อ ไป ถึง ที่ รวบรวม น้ำ ก็ ค่อย ไหล ชำ

แม่น้ำลำธาร

๑๗

ลง และมักรวม กับลำธาร ^{อื่น ๆ} มากขึ้นทุกที จนเป็น แม่น้ำใหญ่ มีปากน้ำกว้าง ไหลลง ไปสู่ ทะเล

๒ ความเปลี่ยนแปลงของน้ำ แม่น้ำย่อม ไหลลง ไปสู่ทะเลทั้งสิ้น แต่ น้ำ ใน ทะเล ก็ ไม่ มาก ขึ้น กว่าเก่า ได้ ก็ เหตุ ไດเล่า จึง เป็น อย่างนี้ ? ตอบ ได้ ว่า เมื่อ น้ำ ไหลลง ไป ใน ทะเล ความ ร้อน แห้ง ควณ อาทิตย ก็ ชับ ให้ เป็น ไอน้ำ ขึ้น ไป อีก ไอน้ำ นั้น ละลาย ไป ถูก ลม ทลวบน อากาศ ก็ กลาย เป็น เมฆ อย่าง ที่ กล่าว แล้ว พอ ถึง สมัย อัน ควณ ก็ เป็น ฝน ตก ลง มา ตาม พ้น แผ่น ดิน อีก

น้ำ มี อยู่ ทั่วทุก แห่ง คือ ใน ทะเล ใน อากาศ และ ตาม พ้น แผ่น ดิน เพราะ ฉะนั้น เรา จึง รู้ ใ้ ว่า มี จำนวน คง ที่ อยู่ เป็น นิจ เมื่อ อยู่ บน พ้น ดิน หรือ เป็น ก้อน เมฆ ล่อง ลอย ไป มา อยู่ ใน อากาศ มี ระจิก แต่ เมื่อ อยู่ ใน ทะเล มี ระจิก เป็น ขรรณกา ที่ น้ำ ใน ก้อน เมฆ หรือ บน พ้น แผ่น ดิน ไม่ เติม นั้น เป็น เพราะ ความ ร้อน แห้ง ควณ อาทิตย ไม่ ได้ ชับ ให้ เกิด เป็น ไอน้ำ ขึ้น ไป ทั่ว ชับ ให้ เป็น ไอน้ำ ขึ้น ไป แต่ น้ำ อัน ขริสุก ที่ เท่า นั้น

๓ พ้น แผ่น ดิน ซึ่ง อยู่ ไ้ น้ำ เรียก ว่า พ้น ดิน ไ้ น้ำ และ ฝั่ง หรือ ดิน ึ่ง ก็ คือ ดิน ที่ มี อยู่ ตาม ข้าง ๆ ทั้ง สอง ฝาก ของ แม่น้ำ ถ้า เรา ขึ้น อยู่ บน ดิน แล้ว หัน หน้า ไป สู่ ปาก น้ำ ดิน ที่

อยู่ข้างขวาเรียกว่า ฝั่งขวา ข้างซ้ายเรียกว่า ฝั่งซ้าย พระบรม
มหาราชวัง ตั้งอยู่บน ฝั่งซ้าย วัดอรุณราชวราราม (วัดแจ้ง)
ตั้งอยู่บน ฝั่งขวา ของแม่น้ำเจ้าพระยา ท่าเรือเล็ก ๆ ซึ่งไหล
มาสู่แม่น้ำนั้นเรียกว่า แคว

ประโยชน์ของแม่น้ำ

(๑) แม่น้ำเป็นที่รับรองน้ำซึ่งไหลลงอยู่ตามพื้น
แผ่นดิน ถ้าแผ่นดินต่ำลง ไก่น้ำไหลลงมาสู่ลำน้ำแล้ว
แผ่นดินต่ำลงนั้นก็ชื่อว่า เป็น ลาดน้ำ ของแม่น้ำนั้น
แผ่นดินสูงซึ่งเป็นเขตรแบ่งที่ลุ่มของแม่น้ำหนึ่งให้แยกจาก
ที่ลุ่มของแม่น้ำอื่น เรียกว่า น้ำแบ่ง

(๒) มนุษย์ซึ่งตั้งบ้านเมืองอยู่บนฝั่งทั้งสองฟากของ
แม่น้ำได้ใช้น้ำเป็นเครื่องเลี้ยงชีวิต

(๓) แม่น้ำเป็นทางที่จะให้เรือใบ, เรือพาย, เรือแจว,
และถ้าขึ้นกลไฟขึ้นล่องได้โดยสะดวก

ทะเลสาบ

บางที่น้ำซึ่งไหลลงตามลำธารข้าง ๆ เข้าไปซึ่งอยู่ใน

ส่วน ของ แผ่น ดิน

๘

แหล่ง หรือ ห้วย บน พื้น ดิน นาน ๆ ก็ กลาย เป็น อย่าง ที่ เรียก
ว่า ทะเลสาบ น้ำ ใน ทะเลสาบ นี้ หาย ค่อย ๆ นิ่ง เฉย อยู่ ที่
เกือบ ไม่ ย่อม มี ช่อง ไหล ออก ไป ทาง ชัน อีก คือ ไหล ไป
ตาม ลำธาร หรือ แม่น้ำ เป็น ต้น ทะเลสาบ บาง แห่ง อยู่ บน ภูเขา
สูง แต่ ที่ อยู่ ตาม แผ่น ดิน ราบ ๆ ก็มี

ส่วน ของ แผ่น ดิน

๑ ทวีป แผ่น ดิน ที่ สูง พ้น จาก น้ำ ทะเล มี อยู่ บน พื้น พิกพ
ประมาณ ๑ ล้าน ๖ แสน ตาราง ไมล์ แผ่น ดิน เหล่า นี้ แบ่ง ออก เป็น ๒ ส่วน คือ
โลกเก่า ส่วน หนึ่ง กับ โลกใหม่ ส่วน หนึ่ง ทวีป คือ แผ่น
ดิน ใหญ่ ที่ สุก โลกเก่า แบ่ง ออก เป็น ๓ ทวีป คือ ทวีป
อาเซีย แอฟริกา และ ยุโรป โลกใหม่นับเป็น ทวีป
เดียว เท่านั้น คือ ทวีป อเมริกา (แต่ ครั้ง โบราณ นั้น
มนุษย์ ซึ่ง อาศัย อยู่ ใน โลกเก่า ยัง ไม่ รู้ ว่า มี ทวีป ชัน ชัน
กว้าง ใหญ่ อยู่ อีก แต่ เมื่อ ประมาณ ๔๐๐ ปีล่วง มาแล้ว มี
นาย ทหาร เรือ ผู้ หนึ่ง ชื่อ โกลัมบัส ได้ ไป พบ เข้า จึง ได้
พากัน เรียก ว่า โลก ใหม่ ซึ่ง ปรา กฏ นาม ว่า อเมริกา

อยู่กันทุกวันนี้น)

๒ เมืองหรือประเทศ ส่วนของโลกซึ่งเป็นที่อยู่
แห่งคนชาติต่าง ๆ นั้นเรียกว่าเมืองหรือประเทศ เช่น ส่วนหนึ่ง
ของทวีปเอเชียซึ่งเป็น ที่สำนักอาศรัยแห่งคนไทย ก็
เรียกว่า ประเทศสยาม หรือเช่นในทวีปยุโรป ส่วนแผ่นดิน
ที่ชาวชาติอังกฤษอาศัยอยู่ ก็เรียกว่า ประเทศอังกฤษ
ทั้งนี้เป็นต้น

มหาสมุทรและทะเล

๑ มหาสมุทร คือพื้นน้ำอันกว้างใหญ่ซึ่งตั้งอยู่ใน
ระหว่างทวีป เช่น มีชื่อแจ้งอยู่ต่อไปนี้

(ก) มหาสมุทรอินเดีย อยู่ในฝ่ายทิศใต้ของทวีป
เอเชียกับทิศตะวันออกของทวีปแอฟริกา

(ข) มหาสมุทรแปซิฟิก อยู่ในทิศตะวันออก
ของทวีปเอเชียกับทิศตะวันตกของทวีปอเมริกา

(ค) มหาสมุทรแอตแลนติก อยู่ในทิศตะวันตกของ

ทวีปยุโรป และ แอฟริกา กับ ทิศ ทวัน ออก ของ ทวีป อเมริกา

(๗) มหาสมุทรอาร์กติก ทั้ง อยู่รอบ ขั้วโลกฝ่ายเหนือ

(๘) มหาสมุทรแอนตาร์กติก ทั้ง อยู่รอบ ขั้วโลกฝ่ายใต้

(น้ำในมหาสมุทรเป็นน้ำเค็ม ข้างแต่ก้นลึกถึง ๒๐๐ เส้น

และ บางเวลาคลื่นลมสัก บางเวลาพายุพัดน้ำกลายเป็นลูกคลื่นใหญ่ขึ้น)

๒ ภาคของมหาสมุทร ทะเลคือ ส่วนของมหาสมุทรซึ่งมี

ชื่อต่าง ๆ กัน (ถ้าไปอยู่ในแดนที่แผ่นดินจีน ทะเล

เห็นส่วนของมหาสมุทรซึ่งตั้งอยู่ใกล้ประเทศจีน มีชื่อ

ว่า “ทะเลเหลือง” กับอีกแห่งหนึ่งที่ตั้งอยู่ระหว่างญี่ปุ่น

กับจีน มีชื่อว่า “ทะเลญี่ปุ่น”)

๓ ชื่อของแคบ คือ แผ่นน้ำคอก อีกนัยหนึ่งว่า แผ่นน้ำ

เล็ก ๆ ซึ่งติดต่อกับแผ่นน้ำใหญ่ทั้งตัวท้าย

๔ ช่อง คือ เป็นที่น้ำซึ่งวิ่งเร็วเข้าไปในแผ่นดิน

ข้างที่ใหญ่ข้างที่เล็ก

ภาคที่ ๒

บทที่ ๑

ประเทศสยาม

๑ ส่วน ของทวีป อาเซีย ซึ่ง ประเทศสยาม ตั้ง อยู่

ถ้า ดูแผนที่ ทวีป อาเซีย จะ เห็น ว่า เมือง เรา เป็น แผลม
ยื่น ออก มา ทาง ทิศ ทวัน ออก เฉียง ใต้ ของ ทวีป ๗ นี้ มี ประเทศ
ต่าง ๆ หลาย ประเทศ คือ ไทย จีน ญี่ปุ่น อินเดีย พม่า
และ เปอร์เซีย ฯลฯ บาง ประเทศ มี อาณาเขต กว้าง
ใหญ่ กว่า ของ เรา หลาย เท่า เช่น อินเดีย และ จีน เป็นต้น
แต่ ไม่มี ประเทศ หนึ่ง ประเทศ ใด ใน ทวีป นี้ ที่ จะ บริบูรณ์ ด้วย พืช ผล
และ ประอบ ด้วย พันธุ์ สัตว์ อุดมคติ เช่น เหตุ ให้ ต้นไม้ ใหญ่
น้อย งอกงาม ได้ ยิ่ง กว่า ประเทศ เรา เลย

แผลม ซึ่ง แผ่น ดิน สยาม ตั้ง อยู่ นี้ มี ชื่อ ว่า “แผลมอินโด
จีน” (Indo—Chinese Peninsula) บาง ที่ ก็ เรียก
กัน ว่า “แผลมทอง” เพราะ มี ที่ ดิน ดี และมี แร่ อุดม
ค่า ต่าง ๆ บาง ที่ ประเทศ เรา จะ อุดม ยิ่ง กว่า เมือง อื่น ๆ
ซึ่ง ตั้ง อยู่ ใน แผลม นี้ ทั้ง หมก ก็ เป็น ได้

๒ รูป ของ ประเทศ สยาม

เขา นิยม กัน ว่า ประเทศ สยาม มี รูป คล้าย กระบวย ตัก น้ำ
ซึ่ง ทำ ด้วย กระโถน ๑ มุม พรวัว ฝ่าย ทิศ เหนือ เป็น กระบวย
ฝ่าย ใต้ เป็น กำม (หรือ จะ เปรียบ ว่า คล้าย กับ ขวาน โยธาณ
ที่ นาย ประทุม บิน เฝ้า พระ ทวาร วัง ถือ ก็ ได้)

๓ ประเทศ ซึ่ง ตั้ง อยู่ รอบ อาณา เขต ร สยาม

ประเทศ เขมร ญวน และ พม่า ซึ่ง ตั้ง อยู่ รอบ อาณา เขต ร
ของ เรา นี้ ตก อยู่ ใน ความ ปก ครอง ของ ชาติ ฝรั่งเศส และ
อังกฤษ แล้ว แต่ ประเทศ เรา ยัง คง เป็น เสกราช อยู่ คือ
มิ ไท ชิน แก่ ชาติ ไท ทั้ง มี นาม ปรา กฏ ว่า “เมือง ไทย”
(แปล ว่า เมือง ที่ มิ ไท ชิน แก่ ใคร)

เมือง ตั้ง เกย (ญวน) ซึ่ง อยู่ ใน ฝ่าย ทิศ ทวัน ออก
และ เมือง ดาว ที่ อยู่ ตาม ผัง ซ้าย ฝ่าย ทิศ ทวัน ออก ของ แม่ น้ำ ไชย
กับ ทั้ง เมือง เขมร ใน ทิศ ใต้ เหล่า นี้ เป็น ของ ฝรั่งเศส ทั้ง สิ้น
พ้น จาก เขต ร แคน ไทย ฝ่าย ทิศ เหนือ ขึ้น ไป คือ
เมือง เจียว ซึ่ง เคย ตก เป็น ของ พม่า คราว หนึ่ง แล้ว นั้น เคย เป็น
อยู่ใน ความ ปก ครอง ของ รัฐบาล อังกฤษ

เมือง พม่า มอญ และ เติน แทต เซอ ริม ซึ่ง ตั้ง อยู่ ใน

๑๔

ภูมิศาสตร์ สยาม

ฝ่ายทิศ ทวัน ตก

ก็ เปน ของ อังกฤษ ทั้ง สิ้น

ฝ่าย ทิศ

ใต้นั้น

คือ เมือง ปะละ ยา หัง

ก็ อยู่ใน ความ ปก

ครอง ของ อังกฤษ เหมือน กัน

๔ ขนาด ของ ประเทศ สยาม

ส่วน ยาว ทั้ง แต่เหนือ ตก ใต้ คำนวณ ได้ มากกว่า ๑,๐๐๐ ไมล์ คือ ๔๐,๐๐๐ เส้น

ถ้า แม้ ว่า จะ มี ผู้ เติบ หรือ ชี้ ช้าง ไป ใต้ ตลอด ทาง นั้น ถ้า ไป ใต้ วัน ละ ๔๐๐ เส้น (๑ โยชน์) ก็ ทั่ว วัน จึง จะ ตลอด

ส่วน กว้าง ส่วน กว้าง ที่ สุก ของ ประเทศ สยาม วัด ใต้ ถึง ๔๕๐ ไมล์ คือ ๑๘,๐๐๐ เส้น

ส่วน แคบ ส่วน แคบ ที่ สุก ของ ประเทศ สยาม อยู่ ที่ คลอคาแชน เมือง กระ กว้าง ๔๐ ไมล์ หรือ ๑,๖๐๐ เส้น

มี ผู้ คิด ครั้ง หนึ่ง แล้ว ว่า จะ ขุด คลอง ผ่าน ที่ คำ บลัน เพื่อ ถ้า ขุด ใหญ่ จะ ได้ ลัก มา กรง เทพ ๆ ได้ โดย สดวก ไม่ ต้อง อ้อม มา ทาง สิงคโปร์ ให้ เสีย เวลา อีก มาก

๕ พื้นที่ กว้าง ยาว คิด เปน ตาราง เหลี่ยม

รวม พื้นที่ ใน อาณา เขต สยาม ประมาณ ๓๔๐,๐๐๐ ตารางไมล์ หรือ ๓๔๔,๐๐๐,๐๐๐ ไร่

ภูเขา

๑๕

ถ้าแม่จะยกขึ้นเปรียบเทียบกับประเทศอื่น ๆ แล้ว
 จะเห็นว่าเท่ากับอาณาเขตรของเมืองพม่าพอดี และใหญ่
 กว่าประเทศอังกฤษเกือบ ๔ เท่า ใหญ่กว่าประเทศญี่ปุ่นเกือบ
 เท่าตัว และใหญ่กว่าประเทศฝรั่งเศส แต่เล็กกว่า
 ประเทศจีน ๑๕ เท่า

๒ สำมะโนครัว

คนที่อาศัยอยู่ในประเทศสยามรวมทั้งสิ้น มีมากกว่า
 ๖,๐๐๐,๐๐๐ คน แต่ทั้งนี้ยังไม่เป็นการแน่นอนได้ เพราะ
 การยกสำมะโนครัวยังไม่สำเร็จเรียบร้อย

บางประเทศเขาทำสำมะโนครัวเสมอเป็นคราว เช่น
 ในประเทศอังกฤษมีกำหนดการนับทุก ๆ ๑๐ ปี เมื่อปี
 ร.ศ. ๑๑๐ สำมะโนครัวของประเทศอังกฤษมีมากกว่า
 ๓๘,๐๐๐,๐๐๐ คน ของประเทศพม่าเดี๋ยวนี้มีประมาณ ๔,๕๐๐,๐๐๐
 คน ของประเทศญี่ปุ่นประมาณ ๔๕,๐๐๐,๐๐๐ คน และ
 ของประเทศจีนประมาณ ๔๐๐,๐๐๐,๐๐๐ คน

บทที่ ๒

๑ ภูเขา

(ก) ภูเขาฝ่ายทิศเหนือซึ่งกันเป็นพรมแดนอยู่ใน
 ระหว่างสยามกับพม่า นั้น มีชื่อว่า ภูเขาแดนดาว ลูก

ที่สูงที่สุด ในภูเขาเทือกนี้ คือ ไท่สูง กว่า ๗,๐๐๐ ฟุต
คือ สูง กว่า ๑,๐๐๐ วา หรือ ๕๐ เส้น (ไมล์หนึ่ง ยาว ประมาณ
๕๐ เส้น)

(ข) เทือกเขาเทือกนี้ มีชื่อว่า ถนนของไชย และ
บ้นลง มาทางทิศใต้เป็น พรมแดน สยามกับพม่า แล้วค้อม
ภูเขาอีกเทือกหนึ่งชื่อว่า เทินแนส เซอริม บ้นลง มา
จนตลอดแหลมมลายู เป็นเทือกเดียวกัน ในเทือกนี้ ยอดเขาที่
สูง กว่า ๕,๐๐๐ ฟุต หรือ ๗๕๐ วา ก็มี มาก

(ค) ยังมีเขาอีกเทือกหนึ่งชื่อว่า ภูเขาตงเว็ก ทั้งต้น
ที่เมืองสระบุรี (บนฝั่งซ้ายของแม่น้ำเจ้าพระยา) ปลาย
จากนครจำปาศักดิ์ (บนฝั่งแม่น้ำโขง) ซึ่งอยู่ฝ่ายทิศ
ตะวันออก

ตอนต้น ทิศของ ภูเขาเทือกนี้ คือ ตอนที่อยู่ ทางเมือง
สระบุรี มีต้นไม้อายุ ปักกลมหนาแน่น จนแสง แดดส่อง
ลง ไม่ไคว่ถึง ทำให้พื้นดินชุ่มชื้น มีไร่นาข้าวชุกชุม
จนปรากฏชื่อว่า เขาตงพระยาไฟ แต่เดิมนั้นเปลี่ยน
ชื่อเสียแล้วว่า ตงพระยาเย็น

(ง) หมู่เขาซึ่งตั้ง อยู่ฝ่ายทิศตะวันออก ของ จันทบุรี นั้น

ประ กอบ ไป ด้วย ทอง คำ และ เพ็ชร พลอย ต่าง ๆ เขา สะ บาป
ซึ่ง เป็น ลูก สำคัญ ใน เขา หมู่นี้ สูง กว่า ๓,๐๐๐ ฟุต (ประมาณ
๕๐๐ วา)

(ง) ที่ พระบาท และ ที่ ยาง ประ สร้อย ก็ ยังมี เขา สูง ๆ
เหมือน กัน

๒ ที่ รวย

ส่วนกลาง ของ ประเทศ สยาม ประกอบ ด้วย ที่ รวย อัน กว้างใหญ่
ซึ่ง มี เทือกเขา เคียง ๆ กัน แบ่ง ออก เป็น ๓ ส่วน คือ—

- (๑) ใน เขต แม่ น้ำ เจ้า พระ ยา ส่วน ๑
- (๒) เขต วน ตก ของ แม่ น้ำ ไชย ส่วน ๑
- (๓) ใน ระหว่าง ทะ เล กับ เมือง นคร ราช สี่ มา ส่วน ๑

น้ำ ที่ ไหล ลง มา จาก แผ่นดิน สูง ฝ่าย ทิศ เหนือ แล้ว

พุ่ง ลง มา ยัง ที่ รวย ส่วน ใต้ นั้น แรง มาก จน เกิด เป็น น้ำ ตก
และ แกว่ง ตาม ลำ แม่ น้ำ เจ้า พระ ยา ตอน บน ๆ ทำให้ เว้า ขึ้น
ต่อง ลำ ยาก มาก

๓ แม่ น้ำ

แม่ น้ำ เจ้า พระ ยา แม่ น้ำ แม่ กตอง แม่ น้ำ ยาง ปะ กง แม่ น้ำ

จันทบุรี แม่น้ำตะกั่ว และ แม่น้ำกลั่น ตัน เหล่านี้ เป็น แม่น้ำ สำคัญ
ของ ประเทศสยาม

ยังมี แม่น้ำ อีกสอง สาย ซึ่ง อาจ เรียก ว่า เป็น แม่น้ำ
ปลาย เขตแดน ไทย คือ แม่น้ำ โขง กับ แม่น้ำ แซตวิน

แม่น้ำ โขง เป็น ปลาย เขตแดน ของ ประเทศ เรา กับ หัวเมือง
จีน ของ ฝรั่งเศส แม่น้ำ แซตวิน ไหล ลง เข้ามา เป็น ปลาย เขตแดน
ของ ประเทศ เรา กับ พม่า เพียง ทน ทาง ๘๐ ไมล์ (๓๒๐๐ เส้น) เท่านั้น

แม่น้ำ เจ้าพระยา เป็น แม่น้ำ สำคัญ ของ ประเทศ
สยาม เช่นเดียวกับ ที่ แม่น้ำ อะจิระวะ ก็ เป็น แม่น้ำ สำคัญ ของ
ประเทศ พม่า หรือ แม่น้ำ ไนล์ เป็น แม่น้ำ สำคัญ ของ ประเทศ
อียิปต์ เหมือน กัน น้ำ ใน แม่น้ำ นี้ ไหล ลง มา จากเหนือ
แล้วท่วมตลิ่ง และ ไร่นา ทำให้ ปลูกต้นไม้ ได้ งาม ก็
ทุก ๆ ปี ว่าที่จริง ความคึกคัก สำราญ ซึ่ง มแก่ ประเทศเรา
ย่อมหาศรัย แม่น้ำ เจ้าพระยา นี้ ทั้งสิ้น ถ้า ปี ไท น้ำ น้อย ท่วม
ไม่ถึง นา แล้ว ต้นไม้ ก็ เสียบ ชาวเราก็พากัน ได้รับความ
ลำบากเดือดร้อน เป็น อัน มาก ระยะ ทาง ทั้ง แต่ ต้นน้ำ จนถึง
ปากน้ำ เจ้าพระยา นี้ ยาว ประมาณ ๕๐๐ ไมล์ (๒๐,๐๐๐ เส้น)
ถ้าคุณแผน ที่ จะ เห็น ว่า แม่น้ำ เจ้าพระยา เกิด ขึ้น จาก แม่น้ำ สอง สาย
ไหล มา ประทับ กัน คือ :-

แม่น้ำเจ้าพระยา

๑๘

น้ำน่าน ซึ่งไหล มา จากเขา ใน ฝ่าย ทิศ ตะวัน ตก ของ เมือง
หลวง พระบาง และ น้ำพิง ที่ ไหล ลงมา จาก เขาฝ่าย ทิศ เหนือ
ของ เมือง เชียง ใหม่ แม่น้ำ ทั้ง สอง นี้ ถ้า วัด ทั้ง แต่ ต้น จน อก
ปากน้ำ เจ้า พระยา จะ เห็น ว่า มี ระยะ ทาง ยาว เท่า กัน
คือ ๕๐๐ ไมล์ หรือ ๒๐,๐๐๐ เส้น และ เพราะ ไหล ลง มา ประ ยม กัน
ที่ ปากน้ำ โข จึง เกิด เป็น แม่น้ำ เจ้า พระ ยา ต่อ ลง มา จน หมด
กรุง เทพ ฯ ระยะ ทาง จาก ปากน้ำ โข ถึง ปากน้ำ น่าน ยาว
ประมาณ ๑๕๐ ไมล์ หรือ ๖,๐๐๐ เส้น

ต้น ของ แม่น้ำ พิง ที่ กล่าว มา แล้ว เกิด ขึ้น ใกล้ อาณา เขต
พม่า แล้ว ไหล ลง มา อีก ๗๐ ไมล์ (หรือ ๒,๘๐๐ เส้น) ก็ ถึง
เชียง ใหม่ ซึ่งเป็น หัวเมือง สำคัญ บ้าง ใน ฝ่าย ทิศ เหนือ ของ
ประเทศ สยาม ครั้น ต่อ ลง มา อีก ประมาณ ๑๔๐ ไมล์
(หรือ ๕,๖๐๐ เส้น) ก็ ถึง แควอีก สาย หนึ่ง (ชื่อ น้ำ วัง) ซึ่ง ไหล
มา ประ ยม ทาง ผัง ซ้าย (แควนี้ เกิด ที่ หมู่ เขาฝ่าย ทิศ ตะวัน ออก
ของ เมือง เชียง ใหม่) ต่อ ลง มา อีก ประมาณ ๒๐ ไมล์ (๘๐๐
เส้น) แม่น้ำ พิง ก็ ถึง เมือง ทาก ซึ่ง เป็น หัวเมือง สำคัญ เหมือน
กัน ใน ระหว่าง เชียง ใหม่ กับ เมือง ทาก นั้น ถ้า ดึง ฤๅษณ์
เรือ มัก เกิด ขึ้น ลำบาก ที่ สุด เพราะ น้ำ ลก และ มี แก่ง ใตล้น

มาก ทั้งแต่เมืองตากลงมาถึงปากน้ำโพ คนทางไกล
จากกันประมาณ ๑๑๐ ไมล์ (๔,๔๐๐ เส้น) ถ้าหน้าน้ำเรือกล

ไฟไปมาในระหว่างกรุงเทพ ฯ กับเมืองตากได้โดยสะดวก

น้ำน่านไหลลงมาประชุมกับน้ำพิงที่ตำบลปากน้ำโพ
ต่อจากนั้นก็รวมเป็นแม่น้ำเดียวกัน เรียกชื่อว่าแม่น้ำเจ้าพระ

ยา ซึ่งไหลเรื่อยลงมาตามทีรายฝ่ายทิศใต้ ผ่านกรุง

เทพ ฯ และเมืองสมุทรปราการจนออกทะเล ทั้งแต่ต้นน้ำ

น่านจนถึงปากน้ำเจ้าพระยา มีระยะทางยาวกว่า ๒๐,๐๐๐ เส้น

(๕๐๐ ไมล์)

มีแม่น้ำอีกสายหนึ่งชื่อน้ำยม เกิดที่เขาทางเหนือ

และไหลลงมาประชุมกับน้ำน่านที่ตำบลดักปากน้ำโพขึ้นไป

สักหน่อย

พื้นที่กรุงเทพ ฯ ขึ้นไปประมาณ ๑๓๐ ไมล์ ๔,๘๐๐ เส้น

แม่น้ำเจ้าพระยาแยกออกเป็นแม่น้ำอื่น ๆ ไปอีก แม่น้ำ

ที่แยกออกไปนี้ก็ไหลลงสู่ทะเลเหมือนกัน จึงเป็นเหตุให้

มีที่ดินอยู่กลาง ที่เขื่อนเกาะระหว่างปากน้ำ แม่

น้ำแยกเหล่านี้ ที่นับว่าเป็นสายใหญ่ที่สุดคือแม่น้ำ

ท่าจีน แม่น้ำนี้ไหลลงไปสู่ทะเลทางทิศตะวันตก ของ

แม่น้ำเจ้าพระยา ปากของแม่น้ำทั้ง สอง นี้ ไกล จาก กัน ประมาณ ๒๐ ไมล์ (๘๐๐ เส้น)

แม่น้ำท่าจีน และแม่น้ำแม่กลอง อยู่ ข้างฝั่งขวา ของแม่น้ำเจ้าพระยา แม่น้ำบางปะกง อยู่ ทางซ้าย มีคลองเล็ก ๆ ถึงกัน ไต่ทั้ง สัน ด้วย

เหนือกรุงเก่าขึ้นไป สัก หน่อย มี แคว ๆ หนึ่ง ชื่อว่า “แควป่าสัก” ซึ่ง ไหล ลง มา รวมกับแม่น้ำเจ้าพระยา

ที่ปากน้ำเจ้าพระยา มี เชน โคก นูน ขึ้น มา เรียกว่า สัน ตอน หรือ หาดเก่า ว่าที่จริง แม่น้ำ ทั้ง หลาย ใน ประเทศเรา นี้ ย่อม มี สัน ตอน เกิด ขึ้น ที่ ปาก ทั้ง สัน ต่อ ไปนี้

จะ พรรณนา ถึง เหตุ ซึ่ง ทำให้ สัน ตอน เกิด ขึ้น ต้น น้ำ ทั้ง หลาย ย่อม เกิด ที่ แผ่นดิน สูง แล้วพาหิน และทราย ไหล ลง มาตาม แผ่นดินต่ำ ครั้น เมื่อ ลง มา ถึง ที่ต่ำ อย่างนี้ เข้า แล้ว ก็ ไหล

อ่อนลงจน ออกทะเล เมื่อ น้ำ ใน แม่น้ำ ประทะชน เข้า กับ น้ำ ทะเล หิน ทราย เหล่า นั้น ก็ จม ลง หมก เป็น อย่างนี้ อยู่ ทั้ง หลาย ร้อยปี จน เกิดเป็น สัน ตอน สูง ขึ้น ณ ที่ ปาก น้ำ นั้น มี ผู้ คิด ว่าควร จะ ขุด สัน ตอน ที่ ปากน้ำเจ้าพระยา ให้ เป็น ร่องลึก เพื่อ เรือ บรรทุกสินค้า

ใหญ่ ๆ จะ ไต่ เข้า มา กรุง เทพ ๆ ไต่ โดยสะดวก แต่ ถึง กระนั้น

ก็ยัง มีคน เปน อัน มาก ที่ ไม่ เห็น ชอบ ด้วย ใน ความ คิด อัน นี้ เพราะ
แสดง ว่า ถ้า ชุก แล้ว น้ำ ทะเล คง จะ ไหล ย่ำ เข้า มา ทำให้ น้ำ
ใน แม่น้ำ กร่อย ไป ใช้ วัช ปรุ ทาน ไม่ ได้ เปน แน่ เรา ก็ ย่อม
ทราบ กัน อยู่ แล้ว ว่า เมื่อ ก่อน จะ ถึง ฤดู ฝน น้ำ ใน แม่น้ำ น้อย
น้ำ ทะเล ไหล ทน ขึ้น มา ใน แม่น้ำ จน พ้น กรุง เทพ ๖ ขึ้น ไป
แล้ว ทำให้ ผู้ ที่ วัช ปรุ ทาน น้ำ กร่อย นี้ เกิด ความ เจ็บ ใช้ ต่าง ๆ
ทั้ง นี้ เปน ด้วย ฝน ปี ที่ แล้ว มา นั้น ตก น้อย

สัน ทอน ที่ ปาก น้ำ เจ้า พระ ยา ขาว ปรุ ประมาณ ๖๐ ไมล์ (๒,๔๐๐
เส้น) เวลา น้ำ ลง ต่ำ กว่า พิน น้ำ ลึก ๓ หรือ ๔ ฟิต เท่านั้น
เรือ ใหญ่ ๆ แล่น ข้าม ไม่ ได้ เวลา น้ำ ขึ้น ร่อง น้ำ ลึก ประมาณ
๑๑ ฟิต ขึ้น ไป จนถึง ๑๔ ฟิต เพราะ เหตุ นี้ ถ้า เรือ ใหญ่ ๆ
จะ เข้า มา กรุง เทพ ๖ ก็ ต้อง รอ อยู่ จน น้ำ ขึ้น แม้ เปน เรือ
ซึ่ง ถิ่น น้ำ ลึก เกิน กว่า ๑๔ ฟิต ขึ้น ไป จะ ข้าม สัน ทอน เข้า มา ไม่
ได้ เปน อัน ชาก

หัว เมือง และ ท่า ยล ต่าง ๆ ซึ่ง ตั้ง อยู่ ตาม ฝั่ง ทั้ง สอง ของ
แม่น้ำ เจ้า พระ ยา นั้น มี ราย ชื่อ อยู่ ต่อ ไป นี้ :-

น้ำ บึง เติบง ใหม่ ลำ พูน ทาก (หรือ ระ แหง)
กำ แพง เพ็ชร

แม่น้ำบางปะกง

๒๓

น้ำจืด นครลำปาง เมืองเงิน

น้ำน่าน เมืองน่าน อุดรทิมบุรี พิไชย

พิษณุโลก

น้ำยม เมืองแพร่ สวรรคโลก ศุโขทัย

แม่น้ำเจ้าพระยา ปากน้ำโพ นครสวรรค์ ไชยนาท

อ่างทอง กรงเก่า บางปะอิน กรงเทพฯ สมุทรปราการ

แม่น้ำท่าจีน สุพรรณบุรี นครไชยศรี

แควป่าสัก สระบุรี เพ็ชรบูรณ์

แม่น้ำบางปะกง แม่น้ำสายที่เกิดที่จันทบุรี ยาว
ประมาณ ๑๖๐ ไมล์ (๖,๔๐๐ เส้น) ไหลลงมาสู่ทะเล
ทางฝ่ายทิศตะวันออกของปากน้ำเจ้าพระยา ซึ่งมีระยะทาง
ไกลจากกันประมาณ ๒๐ ไมล์ (๘๐๐ เส้น) ที่ปากมีสัน
ดอนหัวเมืองสำคัญซึ่งตั้งอยู่บนฝั่งนั้นคือ:-

๑ ฉะเชิงเทรา ไหลจากปากน้ำบางปะกงประมาณ ๓๐ ไมล์
(๑,๒๐๐ เส้น)

๒ ปราจีนบุรี ใต้ฉะเชิงเทราขึ้นไป ๓๐ ไมล์ (๑,๒๐๐ เส้น)

๓ กระบี่บุรี ใต้ปราจีนบุรีขึ้นไปอีก ๓๐ ไมล์ (๑,๒๐๐ เส้น)
แม่น้ำบางปะกง มีประโยชน์แก่การทำนาในที่ต่ำล้นนี้ เป็นอันมาก

แม่น้ำแม่กลอง แม่น้ำสายนี้เกิดบนเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า
คือที่ภูเขาเตี้ยๆในเขตอำเภอเมือง ยาวประมาณ ๒๔๐ ไมล์ (๔,๖๐๐ เส้น)
และไหลลงสู่ทะเลทางฝ่ายทิศตะวันตกของปากน้ำเจ้าพระยา ซึ่ง
มีระยะทางไกลจากกันประมาณ ๔๐ ไมล์ (๑,๖๐๐ เส้น) กับทั้ง
มีต้นท่อน้อยที่ปากอย่างแม่น้ำอื่น ๆ ด้วย หัวเมืองสำคัญ
ซึ่งตั้งอยู่บนฝั่งนั้นคือ—

๑ ราชบุรี ไกลจากปากน้ำแม่กลองประมาณ ๒๐
ไมล์ (๘๐๐ เส้น)

๒ กาญจนบุรี ฝั่งราชบุรีขึ้นไปประมาณ ๕๐ ไมล์
(๒,๐๐๐ เส้น)

แม่น้ำจันทบุรี เกิดที่เขาจันทบุรี แล้วไหลลงมาอีก
ประมาณ ๔๐ ไมล์ (๑,๖๐๐ เส้น) จึงถึงทะเลที่ปากมีต้นท่อน้อย
หัวเมืองเอกบนฝั่งแม่น้ำนี้ก็มีแต่จันทบุรี เมืองเดียวเท่านั้น
ซึ่งตั้งอยู่ห่างจากปากน้ำจันทบุรีขึ้นไปประมาณ ๑๐ ไมล์ (๔๐๐ เส้น)

น้ำเพ็ชร ตั้งต้นที่ภูเขาเตี้ยๆในเขตอำเภอเมือง แล้วไหลลง
มาอีกประมาณ ๗๕ ไมล์ (๓,๐๐๐ เส้น) จึงถึงทะเล หัวเมือง
เอกของแม่น้ำนี้ก็มีแต่เพชรบุรี ซึ่งตั้งอยู่ไกลจากปากน้ำ
เพชรบุรีขึ้นไปประมาณ ๑๐ ไมล์ (๔๐๐ เส้น) เท่านั้น

แม่น้ำกะลินตัน ขาวประมาณ ๑๒๕ ไมล์ (๕,๐๐๐ เส้น)

เมืองกะลินตัน ตั้งอยู่ปากแม่น้ำกะลินตัน

แม่น้ำตะนิ ขาวประมาณ ๘๐ ไมล์ (๓,๒๐๐ เส้น)

เมืองตะนิ ก็ตั้งอยู่ที่ปากน้ำตะนิเหมือนกัน

แม่น้ำมูล เกิดจากภูเขาทางทิศเหนือของนครราชสีมา
และไหลลงไปสู่แม่น้ำโขง เมืองสำคัญที่ตั้งอยู่บนฝั่ง
แม่น้ำมูลนี้คือเมืองอุบล

บทที่ ๓

๑ ฝั่งทะเล

ชายทะเลของประเทศสยามมักเป็นที่รวมแทยทุกแห่ง
กันทั้งไม่มีใครมีท่าเรือที่ ๆ ด้วย แม้ว่าเราจะได้เรือไป
ตามริมฝั่งให้ตลอด เราจะได้เห็นมีเขาอยู่ในระหว่างเกาะเสม็ด
กับบางพร้าว และระหว่างเพ็ชรบุรีกับเมืองชุมพรเท่านั้น
นอกนั้นจะเห็นเป็นที่ลุ่มต่ำเป็นป่าเขียวชอุ่มทั่วไปทุกแห่งทุก
ตำบล

๒ เมืองท่าสินค้ำ

เมืองท่าสินค้ำของประเทศไทยตั้งอยู่ปากน้ำทั้งสี่ คือ
แม่น้ำเจ้าพระยา ท่าจีน แม่กลอง และบางปะกง แต่เรือ
สินค้ำทั้งปวงจะเข้ามาสู่แม่น้ำเหล่านี้ได้โดยยาก เพราะมี
สันดอนขวางอยู่ที่ปากตามที่ได้เรียบมาแล้วในบทก่อน

ท่าเรือที่อ่างศิลาและเกาะสีชังทั้งสองนี้ เป็นที่
เรือกำปั่นในกรุงเทพฯ ออกไปบรรทุกสินค้ำได้โดยสะดวก
กำปั่นออกไปบรรทุกสินค้ำที่อ่างศิลาในฤดูแล้ง (คือเป็นฤดู
ที่ลมพัดมาแต่ทิศตะวันออกเฉียงเหนือ) แต่ต้องย้ายไป
บรรทุกที่เกาะสีชังในฤดูฝน (คือเป็นเวลาที่ลมพัดมาทาง
ตะวันตกเฉียงใต้ ทำให้คลื่นที่อ่างศิลาจุกชัน)

นอกจากนี้ยังมีอีกแห่งหนึ่ง คือเมืองจันทบุรีซึ่งตั้งอยู่
ในแม่น้ำจันทบุรี แต่เรือสินค้ำจะเข้าไปสู่ท่าเรือนี้ได้
ยากเหมือนกัน เพราะมีสันดอนขวางหน้าอยู่ที่ปากน้ำ

ส่วนท่าสินค้ำตามฝั่งตะวันตกของอ่าวสยามนั้น ในฤดูแล้ง
(คือเมื่อลมพัดมาทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือ) บางทีต้อง
หยุดการ เพราะคลื่นกระแทกเข้าฝั่งแรงนัก ไม่มีที่ปักขึง แต่
ถ้าคิดก่อกำแพงกันน้ำขึ้นที่เมืองสงขลาแล้ว เมืองสงขลาที่
คงจะเป็นเมืองท่าสินค้ำอันดีที่จะใช้ได้ทุกๆ ฤดูตลอดปีไปได้

๓ ส่วนเล็ก ของ ข้าว สยาม

ถึง แม้ ว่า ข้าว สยาม เป็น ที่ กว้าง ใหญ่ ก็ จริง อยู่ แต่ ขึ้น มาก
 ส่วน กลาง นั้น เล็ก ไม่ เกิน กว่า ๒๐ วา และ ตาม ริม ฝั่ง ก็ ไม่
 เกิน กว่า ๑๐ วา เพราะ เหตุ ฉะนั้น เรือ กำนัน ใหญ่ ๆ จึง ไม่
 กล้า แล่น เลียบ ฝั่ง นัก เพราะ กลัว จะ ไป โทน ดิน ไส้ ไครก เข้า

๔ เกาะ

เกาะ ทั้ง หลาย ซึ่ง มี อยู่ ใน ข้าว นี้ ล้วน เป็น เกาะ เล็ก ทั้ง
 สั้น แต่ ที่ สำคัญ ยิ่ง นั้น คือ เกาะ สี่ ซึ่ง เป็น ที่ สำหรัย เรือ
 กำนัน มา จอก พัก อยู่ ใน ฤดู ที่ ลม พัด มา แต่ ที่ ศ ทวัน ตก เฉียง ไต้ ฝ่าย
 ฝั่ง ทิศ ทวัน ตก ของ แหวม มลายู นั้น มี เกาะ ใหญ่ อยู่ เกาะ หนึ่ง ชื่อ
 ว่า เกาะ ภูเก็จ ซึ่ง มี คน อาศัย อยู่ เป็น อัน มาก คน จำพวก นี้
 ทำ การ ค้า ขาย กับ เกาะ หมด มาก หรือ อีก หนึ่ง ที่ เรียก ว่า ปีนัง

บท ที่ ๔

อากาศ แร่ พืช และ สัตว์ ของ ประเทศ สยาม

เมือง เรา นี้ มี ฤดู สำคัญ อยู่ สอง ฤดู คือ ฤดู ฝน กับ
 ฤดู แดด ฤดู ทั้ง สอง นี้ เกิด ขึ้น จาก วิถี ทาง เติบ ของ ลม สอง ชนิด
 ก็ จะ ได้ อธิบาย ต่อ ไป นี้ :-

ฤดูฝน

ลมมรสุมตะวันตกเฉียง

ใต้ ลมนี้พัดเข้ามาทางมหาสมุทรอินเดีย และ อ่าว สยาม เพราะเหตุฉะนั้นจึงหอบเอาไอน้ำมามาก ไอน้ำนี้เมื่อถูกลมหอบมา ถึง แผ่นดิน ก็กลาย เป็น ฝน ตก ลง มาที่ พื้น แผ่นดิน เรา นี้ ฤดูนี้ มัก ตั้ง ต้น ใน เดือน พฤษภาคม แล้ว ต่อ ไป จนถึง เดือน กันยายน หรือ ตุลาคม แต่ บางที ฝน ก็ ตก ถ่า ไป กว่ากำหนด นั้น บ้าง น้ำฝนซึ่ง ตก ใน ประเทศ สยาม ใน ปี หนึ่ง ๆ มีจำนวน ไม่เกิน กว่า ๗๐ หรือ ๘๐ นิ้ว คือหมายความว่า เมื่อฝน ตก ลง มา ใน ประเทศ เรา แล้ว ถ้า ไม่ซึม ลง ไป ที่ ดิน หรือ เปน ไอน้ำ ขึ้น ไป เสียบ บน อากาศ ก็คง จะท่วม พื้น ดิน ประมาณ ๗๐, ๘๐ นิ้ว (หรือหนึ่งวา) การที่ บ้าน เมือง เรา ออกมา ไป ด้วย เหนียว นั้น ก็ อาศัยฝนเป้นที่พึ่ง ถ้าปีไหน ฝนตกมากทั่วถึงกัน เข้าในนาที่ ซึ่งงอกงามดี แม้ ปี ไก่ ฝน ตก น้อย ปี นั้น ชาวเรา มัก ได้รับความลำบาก ยาก แค้น มาก เพราะทำนาไ้้น้อย

ฤดูแล้ง

ตั้ง ต้น ใน เดือน ตุลาคม ตลอดไป จนถึง

เดือน เมษายน ใน ฤดูนี้ ลมพัดมาทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือ แต่ เมื่อ ก่อน ที่ จะ มา ถึง ประเทศ เรา นี้ ก็ พัด เข้ามา แผ่นดิน จีน

แร่ต่าง ๆ

๒๓๔

มาหลายร้อย ไมล์ แล้ว เพราะเหตุฉะนั้น เมื่อมาถึงประเทศเรา
เข้า ใส่น้ำซึ่งต้มต้มมาด้วยนั้น จึงหมกไปเสีย ฝนใน
ประเทศเราจึงไม่มี

เมืองเรามีอากาศร้อนมาก ทั้งนี้รู้ได้เพราะในเวลา
กลางวัน ปรอทในร่มมักขึ้นถึง ๙๐ องศาแทบทุกวัน จนตลอด
ปี ถึงอย่างนั้นก็ยังไม่ร้อนเท่ากับประเทศอินเดีย และแอฟริกา
บางแห่ง เพราะในที่นี้ ปรอทขึ้นถึง ๑๑๐ และจนกระทั่ง
ถึง ๑๒๕ องศา ก็มี

แร่ต่าง ๆ

ประเทศสยามอุดมไปด้วยสรรพแร่ต่าง ๆ แต่ในชั้นนี้
นี้เรายังไม่สามารถที่จะหาให้ทั่วทุกตำบลได้ เพราะทาง
ไปมายังไม่สะดวก จึงเป็นที่ยากขวางในการจะขนเครื่องมือ
และขนแร่ขึ้นส่งไปมา แร่สำคัญที่สุดซึ่งมีอยู่ในประเทศ
เราชนิดนี้ ทองคำ ก็ยกพลวง ตะกั่วทำ เหล็ก ทองแดง
และถ่านหิน อย่างที่อังกฤษเรียกว่าลิกไนต์ (ถ่านหินเกิดขึ้น
ด้วยใบไม้ซึ่งทับถมกันอยู่ใต้ดินหลายพันปี แต่ชนิดที่
เรียกว่าลิกไนต์ (LIGNITE) นี้ยังหาเป็นถ่านหินที่เดียว
ไม่ คือยังเป็นไม้อยู่มาก) กับทั้งมีพลอยต่าง ๆ คือ นิล
และทับทิมเป็นต้น

ทองคำ ที่มีใช้มาแต่โบราณนั้น คือทองชุก
 ที่บ่อเมือง กำเนิด เพชรบูรณ์ ซึ่งเป็นทองเนื้ออย่างดีที่สุด กับยังมี
 ที่อื่น อีก แห่ง ละ เล็ก แห่ง ละ น้อย ทั่ว ประเทศ สยาม หา ได้ ด้วย
 ร่อน ตามพื้นดิน ไถ่น้ำ และ ริมตลิ่ง ค่ายลซึ่ง ร่อน ได้ มาก ๆ นั้น คือ
 ที่ลพบุรี แต่บ่อที่เมือง กระบี่นทวีบุรี นั้น ใช้เครื่องจักร
 ร่อน ได้ ทอง อยู่ คราวหนึ่ง แล้ว ก็ เลิก ไป เสีย ในเวลานี้ พวก
 ชาว ยุโรป กำลัง จัก การ ทำ อยู่ อีก สอง บ่อ คือ ที่เมือง พิษณุ
 โลก กับเมือง หล่มสัก

ที่บูก ก็ เป็น แร่ สำคัญ ยิ่ง กว่า แร่ ทั้ง ปวง ใน ประเทศ
 สยาม มีอยู่ ตาม ผัง ทั้ง สอง ของ แหวม มลายู แต่ ไม่มี ค่ายล
 ใด ที่ จะ อุดม กว่า ที่เมือง ภูเก็ต และ เมือง ระนอง นั้น เลย พวก พ่อ
 ค้า ที่ ชุก แร่ นั้น เช่น จีน เช่น พม่า และ ใช้วิธี ร่อน อย่าง เคี้ยว กับ ร่อน
 ทอง ที่ ได้ กล่าวมา แล้ว ข้าง ต้น เหมือน กัน คือ ร่อน ให้ ไคลน
 ละลาย เป็น น้ำ ไป เหลือ อยู่ แต่ ที่บูก บ่อ ที่บูก เขา เรียก ว่า เหมือง
 ความเจริญของแหลมมลายูซึ่งจะเป็นไปได้ในภายหน้านั้น บ่อ
 อาศรัยการ ชุก แร่ ที่บูก ได้ มาก และ น้อย เป็น ประมาณ คือ
 ถ้า ได้ ภาณี จากที่บูกมาก แล้ว รัฐบาล ก็ อาจ สามารถ จะ คัก

แล้วต่าง ๆ

๓๑

ถนน และสร้าง ทาง รถ ไฟ ฯลฯ ให้บ้านเมืองในแถบนั้นเจริญขึ้น
ได้ เมื่อก่อนนี้ก็ได้เคยทำเหมืองก็อยู่ที่ราชบุรี ราชบุรีหนึ่ง แล้ว
แต่หาได้ผลนักไม่

พลวง ตะกั่วดำ และเหล็ก มีอยู่หลายตำบล
แต่ยังหาได้เปิดการทำได้แพร่หลายจนถึงเป็นสินค้าได้ไม่

ทองแดง มีชาวยุโรปกำลังคิดทำการทำอยู่ที่จีน ทัง
(ในมณฑลนครราชสีมา) ใกล้กับทางรถไฟ

ถ่านหิน ในเมืองเรานี้ยังหาได้ชดพย ถ่านหินที่
ที่ ๆ ไม่ พบแต่ชนิดซึ่งเรียกว่าลิกไนต์ที่บ้านคอน แขวง
เมือง นคร ศรี ขวรมราช ซึ่งอยู่ทางฝั่งตะวันออกของ แหลม มลายู
และมีอีกแห่งหนึ่งที่บ้านกระยี่ ซึ่งตั้งอยู่ข้างฝั่งตะวันออกของ
แหลม มลายู

พืชไร่ พืชไร่ต่าง ๆ

บ่อน้ำที่ตำบลโพธิ์เงิน ซึ่ง

ตั้งอยู่ในแขวงเมืองพระตะบอง เป็นบ่อน้ำสำคัญ ผู้ทำการ
ที่บ่อนี้เป็นลาวและพม่า โดยมาก วิธีทำนั้นใช้วัวเหมือน
กัน นอกจากนั้นยังมีอีกหลายตำบล ที่สำคัญก็คือบ่อน้ำ
อยู่ในเมืองเซียงของ ซึ่งตั้งอยู่บนฝั่งแม่น้ำโขง ยังมีอยู่

อีกตำบลหนึ่งที่ เมือง นครลำปาง ใกล้เคียงกับ เมือง สวรรคโลก
แต่เป็น บ่อที่ พื้ง เริ่ม จัก การ ขึ้น ใหม่ ๆ

ที่บ่อนี้มี ที่ เมือง จันทบุรี แต่เป็น ชนิด อย่างกลาง โดยมาก

พืช

ได้กล่าว มา แล้ว ในบทก่อน ว่า เมือง เรา นี้ ประกอบด้วย
ดิน อัน ดี ทั่ว ทุก แห่ง จึง เป็น เหตุ ให้ บริบูรณ์ ด้วย พืช ผล
ต้นไม้ ไชย น้อย ทั้ง ปวง ใน เมือง เรา ก็ อย่าง เคียง กับ ต้น ไม้ ใน
ประเทศ อินเดียน และ พม่า

เมือง เรา ยังมี ไม้ อยู่ อีก เป็น อัน มาก ที่ ยัง ไม่ มี ผู้ ไก
ได้ ไป ครอบ括 ทั่ว ทุก ตำบล ต้น ไม้ ใน ไม้ ซึ่ง นิยม ว่า มี ราคา
นั้น คือ ต้น สัก ไม้ มะเกลือ ไม้ แดง ไม้ เคี่ยม ไม้
จันทน์ ฯลฯ กับ ทั้ง เรา ยัง ได้ ยาง จาก ต้น ไม้ อื่น ๆ อีก หลาย ชนิด

ตาม ชาย ทะเล และ ริม คลอง ทั้ง สอง ของ แม่น้ำ ก็ ล้วน
แล้ว ไป ด้วย ต้น มะพร้าว ศาล หมากรูด และ ต้น จาก แต่ ไร่ กล้วย
ไร่ อ้อย และ สวน ผล ไม้ นั้น มัก มี อยู่ ใน แขวง กรุง เทพ ฯ เป็น พัน

ต้น ไม้ ที่มี ผล ดี ๆ นั้น คือทุเรียน มังคุด ส้ม มะม่วง
มะพร้าว ห้อยหน้า เงาะ ลิ้นจี่ และ ลำมะรด ฯลฯ ต้น พริก

ไทย มี ที่ เมือง จันทบุรี มาก

สัตว์

๓๓

เข้า เปรณ พืช อัน สำคัญ อย่าง ยิ่ง ของ ประเทศ สยาม

เรา บัญญัติตาม ที่ราชซึ่ง น้ำท่วมขึ้น ไปถึง ถ้า ภาย หน้าคึก

จัก การ ไช น้ำเข้า นา ได้บริบูรณ์ อีกแล้ว ก็คง จะ ได้เข้า

มากกว่าเคียวนี้ สักสามสี่เท่า เป็นแน่ (แต่ น้ำนี้ยัง ไม่มี ใคร

คิดทำ ปี ละ ๒ ครั้งบ้างเลย ถ้า ทำ ได้ ก็คง จะมีผล) นอก

จากนี้ยังมีไม้ดอกทิ้งาม ๆ และ แปรกล ปลูก อีก หลาย ชนิด

สัตว์

สัตว์ ซึ่งมีอยู่ ใน ประเทศ สยาม มีก เป็น ชนิด เคียว กับ ที่

มีอยู่ ใน ประเทศ อื่น เคียว แทยทั้งนั้น สัตว์ สำคัญ คือช้าง ซึ่ง

เป็น ประโยชน์ แก่บ้านชว ฝ่ายทิศเหนือ เป็นอัน มาก คือ เขา

หัด ให้จก ชว ที่ โค่น ไว้ ใน มา ลง ไป กอง ไว้ ตาม ริม ลำธาร

แล้วจก ลงน้ำ จะได้ ลอยผ่าน แก่ง ไหล่น้ำ ชว ไป จนถึง แม่น้ำ

(ใน สมัย โบราณ ท่าน ได้ ช้าง เป็น พาหนะ ใน การ ค้าส่ง ความด้วย

ถึงเคียวนี้ก็ยัง คง ใช้ อยู่บ้าง เหมือน กัน)

ตามบ้าน ชว ๆ มี เสือ โค้ง, เสือ ปลา, ชมก, แรค

นาก, กวาง,

ใน บ้าน แดง แดงมมลาย มี วัวกระทิง, หมู, และ สิงต่าง ๆ

เป็น อัน มาก

ควาย มีประโยชน์ ใน การ ทำ นา ที่ สุก

มี ผู้ ประสม ม้า ไทย อยู่ ใน ฝ่าย ทิศ ไต้ ของ ประเทศ สยาม

โดย ชุกชุม

แม่น้ำ ก็ ประ กอบ ไป ด้วย ปลา หลาย อย่าง หลาย พรรณ

มี สัตว์ ไต่ และ เลื้อย

แมลง และ นก หลาย ร้อย หลาย

พัน ชนิด

งู ชุม มาก

แต่ ที่มี พืช มี อยู่ ประ มาน แยก เก้า ชนิด

เท่า นั้น

บท ที่ ๕

การ ทำ มา หา กิน และ การ ค้า ขาย

ชาว สยาม มี การ ทำ มา หา กิน อย่าง สำ คัญ อยู่ สาม ชนิด

คือ :—

๑ ทำ นา

ในที่ รวย อัน กว้าง ใหญ่ ซึ่ง อยู่ ตอน กลาง

ของ ประเทศ สยาม นั้น

คน หา กิน ทาง ทำ นา เป็น พัน

(การ ทำ มา หา กิน ชนิด นี้ ต้อง จัก ว่า เป็น สิ่ง สำ คัญ ยิ่ง
ที่ สุก เพราะ เหตุ ว่า เขา เป็น สินค้า ใหญ่ ของ เรา ๗ ได้ ส่ง
ออกไป ขาย ตาม ต่าง ประเทศ ได้ ปี ละ มาก ๗ ถ้า หาก ว่า เรา คิด

จัก การ ไข น้ำ เจ้านา ให้ ได้ ท้าว พระ ราช อาณา เขต แล้ว เรา
คง จะ ได้รับ ผล ยิ่ง กว่า นี้ อีก หลาย เท่า เป็น แน่)

๒๒ ทำ บำ ไร่ ของ สัก การ ทำ บำ ไร่ นั้น ก็ เป็น ทาง
ทำ มา หา กิน อัน ใหญ่ ยิ่ง ของ หัว เมือง ฝ่าย เหนือ แห่ง ประเทศ
สยาม เหมือน กัน

(ไร่ สัก ที่ เรา ได้ ตัก ส่ง แยก ไป ขาย ต่าง ประเทศ ปี ที่
แล้ว ๆ ไป นั้น มาก เหลือ ที่ จะ นับ พรรณ นา แต่ ชั้น ตัน เล็ก ๆ
ก็ เคย ได้ โค่น ขาย แล้ว ก็ หา ได้ ปลุก ตัน ใหม่ แทน ที่ ลง ไว้ สำหรับ
ใช้ ใน เวลา ข้าง หน้า ต่อ ไป ใหม่ เพราะ ไร่ มี พืช ัก กฏหมาย อัน
ใด กัน แต่ บัด นี้ รัฐบาล เห็น ว่า ถ้า ชั้น ปล่อย ให้ ราษฎร ทำ
อย่าง นี้ ต่อ ไป แล้ว ใน ที่ สัก บำ ไร่ ของ ประเทศ สยาม คง สิ้น
สูญ หมก ไป วัน หนึ่ง เป็น แน่ ด้วย เหตุ นี้ จึง ออก พระ ราช บัญญัติ
ห้ามมิ ให้ ผู้ หนึ่ง ผู้ ใด โค่น ไร่ ใน บำ ซึ่ง มี ขนาด ต่ำ กว่า ๔ ก่า
ลง มา เคียง นี้ กรม บำ ไร่ ก็ ได้ ตั้ง ขึ้น แล้ว เพื่อ สำหรับ จะ ได้
ออก ข้อ บัง คับ ออก ประ กาศ และ ศึก จัก การ ไร่ บำ ไร่ ทั้ง ทก แห่ง
ให้ เจริญ ขึ้น ใน ภาย หน้า นี้ เป็น ที่ ทำ ได้ เห็น ได้ ว่า ไร่ ไร่
คง จะ เจริญ ยิ่ง ขึ้น เป็น แน่ และ ใน สอง สาม ปี รัฐบาล คง จะ เห็น ผล
โดย ได้ รับ เงิน ภาษี ซึ่ง ทวี ยิ่ง ขึ้น กว่า เคียง นี้ อีก หลาย เท่า)

๓ ทำเหมืองดินบุก การทำมาหาเงินอย่างนี้มีอยู่ในหัวเมืองฝ่ายใต้ของประเทศไทย (แหลมมลายู)

(แหลมมลายูเป็นที่ ๆ อุดมด้วยดินบุกยิ่งกว่าที่ใดอื่น ๆ ในโลก แต่ในสมัยนี้นั้นยังทำไม่ได้มากนัก แม้คิดทำทางไปมาให้สะดวกขึ้นแล้ว โดยจะออกมไปด้วยดินบุก ซึ่งส่งไปจากแหลมมลายู และรัฐบาลสยามก็จะได้รับเงินค่าภาษีดินบุกยิ่งขึ้นอีกหลายเท่าเหมือนกัน)

การค้าขาย

ประเทศไทยมักทำการค้าขายกับเมืองอื่น ๆ โดยทางทะเลเป็นหลัก

(ถึงการค้าขายในทางบกนั้นก็มีบ้างเหมือนกัน คือส่งสินค้าไปขายเมืองพม่า และเมืองยูนนานด้วยพหุระ ม้า วัว ควาย และช้าง เช่น :-

(๑) ในระหว่างระแวกกับมะละแหม่ง มีพ่อค้าบรรทุกสินค้ามาลงที่ตัวไปมาอยู่เป็นนิตย์

(๒) หัวเมืองฝ่ายเหนือทำการค้าขายกับเมืองยูนนาน ซึ่งเป็นเมืองอุดมยิ่งในฝ่ายทิศใต้ของประเทศไทย

(๓) เถื่อนนี้ยังมีผู้บรรทุกสินค้าขึ้นลงด้วยช้างถึงตัว

พาชนะ อยู่ในระหว่าง การอุปโภคบริโภค นครราชสีมามี ได้จาก
เมื่อ ท่อ ไป ภาย หน้า ก็ คง จะ บรรทุก รถไฟ มาก ขึ้น ๆ ทุก ชั
และถ้า มี ทาง รถไฟ ขึ้น ตาม ห้วย เมือง ฝ่าย เหนือ ท่อ ทก แห่ง
แล้ว การ ส่ง สินค้า ก็ จะ ง่าย ภาย ขึ้น และ ที่ ใช้ สัตว์ พาชนะ
เป็น กำ สั้น นั้น คง จะ สิ้น สูญ ไป)

สินค้า ออก ๑๒๒

ท่อ ไป นี้ เป็น ราย ชื่อ สินค้า สำคัญ ที่ ประเทศ สยาม
ได้ ขาย ให้ แก่ ต่าง ประเทศ ใน ปี ร. ศ. ๑๒๒
(๑) ข้าว

(๒) ไม้สัก (และ ไม้ ชื่น ๆ อีก หลาย อย่าง	เช่น
ไม้ หอม ต่าง ๆ , ไม้ มะเกลือ , ไม้ เหล็ก , ไม้ ผ้าง , ไม้ ประ กู)	
(๓) วัช, หน้าง ต่าง ๆ , เขา ต่าง ๆ	
(๔) ปลา ต่าง ๆ (เช่น ปลา แห้ง , ปลา ทู , และ ปลา เค็ม หอย แมง พู แห้ง ฯลฯ	
(๕) พริก ไทย	
(๖) ผ้า ไหม ขี้ และ ไหม คืบ	กับ สินค้า อื่น ๆ
อีก หลาย ชนิด , แต่ สินค้า เหล่า นั้น หา ได้ ส่ง ออก ไป มาก ๆ	

เหมือน สิน ค้า สำคัญ ที่ กล่าว มา แล้ว ข้าง บน นี้ ไม่

รวมเงิน ค่า สิน ค้า ออก ทั้ง สิ้น ใน ปี ร.ศ. ๑๒๐ เป็น
เงิน ๗๘,๕๐๐,๐๐๐ คือ ทั้งนี้เป็นเงิน ที่ ประเทศ สยาม ใ้ รับ
จาก ประเทศ อื่น ๆ

สิน ค้า เหล่า นี้ ใ้ ส่ง ไป เมือง ชอง กง และ สิงคโปร์ (ซึ่ง
เป็นท่าเรือของ อังกฤษ) โดยมาก, แล้ว เมือง ทั้งสอง นี้ ก็ ใ้ ส่ง
ต่อ ๆ ไป ยัง ประเทศ อื่น ๆ อีก เหมือน กัน

ต่อไป นี้ คือ ขาญ ชี เมือง ที่ ประเทศ สยาม ทำ การ ค้า ขาย กว้าง
และ บอก จำนวน เงิน ที่ ประเทศ สยาม ใ้ รับ ใน ปี ร.ศ. ๑๒๒ นั้น

เมืองที่รับซื้อสินค้	ราคาสินค้ในปี ร.ศ. ๑๒๒
๑	สิงคโปร์
๒	ชอง กง
๓	ประเทศต่าง ๆ ในทวีปยุโรป
๔	เมือง อินเดีย
๕	เมือง อื่น ๆ เช่น ปีนัง
	ไซ่งอน และ จีน ๆ ๓ ๆ
รวมทั้งสิ้น	
๗๔,๕๐๐,๐๐๐ บาท	

๑ เข้า

สิน ค้า ออก อย่าง สำคัญ ที่ สุด คือ เข้า

ราคาเข้าที่ส่งออกไปต่างประเทศในปี ร.ศ. ๑๒๒ นี้ มากกว่าราคาสินค้าทั้งหลาย (รวมกัน) ถึง ๓ เท่ากว่า ๆ

คือ ได้ กล่าว มาแล้วว่า ราคา ของ สินค้าออกทั้งสิ้น ในปี ร.ศ. ๑๒๒ คิดเป็นเงิน ๗๔,๕๐๐,๐๐๐ บาท แต่ที่ขายเข้าได้ถึง ๕๗,๐๐๐,๐๐๐ บาท เพราะฉะนั้นราคาสินค้าอื่น ๆ รวมหมดด้วยกัน จึงเป็นเงินเพียง ๑๗,๕๐๐,๐๐๐ บาท เท่านั้น ก็ย่อมแลเห็นได้แล้วว่า เข้าเป็นสินค้าออกซึ่งได้ราคา มากกว่าสิ่งอื่น ๆ ทั้งสิ้น แต่ถ้าเราคิดไขน้ำเข้านาได้บริบูรณ์ และ จักแรง ทำทางบกทางเรือให้ไปมาได้โดยสะดวกแล้ว คงจะเข้ามากขึ้นกว่าทุกวันนี้สักสองสามเท่าเป็นแน่ แม้ถ้าเป็นได้ดังนี้แล้ว บ้านเมืองเรากง มั่งมียิ่งกว่านี้ เป็นมั่นคง

ช่อง กง และ สิงคโปร์ นี้ เป็น เมือง ที่ รัชช ี เข้า ไป ทา ประเทศ สยาม แทบทั้งสิ้น (ให้ผู้อ่านจำไว้ว่า สิงคโปร์ และ ช่อง กง ก็ได้ส่งเข้าที่ รัช จากเราต่อออกไปขายประเทศอื่น ๆ เป็นอันมากเหมือนกัน คือ เมือง จันท เป็น ต้น)

๒-ไม้สัก

สินค้าสำคัญนอก จาก เฒ่า นั้น ก็คือ ไม้สัก ซึ่ง เป็น
ไม้ทนทาน และมีราคา มาก ไม่ที่ ลอง มา จาก เหนือ นั้น
ส่ง ไป ทวีป ยุโรป (คือ เมือง อังกฤษ เป็น ต้น) เพื่อ ใช้ ใน
การ ก่อเรือ ก่อ บ้าน ใหญ่ ๆ แทบ ทั้ง สิ้น รวม สินค้า ไม้สัก
ที่ ส่ง ออก ไป ต่าง ประเทศ ใน ปี ร.ศ. ๑๒๐ คิด เป็น เงิน ประ
มาณ ถึง ๕,๐๐๐,๐๐๐ บาท

๓ ข้าว หนึ่ง และ ข้าว ที่ ส่ง ออก ไป รวม ทั้ง สิ้น คิด เป็น
เงิน ๒,๐๐๐,๐๐๐ บาท

๔ สินค้า ปลา ส่ง ออก ไป เมือง จีน และ เมือง ขวา แทบ ทั้ง สิ้น
เมื่อ ปี ร.ศ. ๑๒๒ รวม ทั้ง หก กได้ เงิน ประมาณ ๒,๒๐๐,๐๐๐

๕ พริกไทย ที่ ปลูก ใน เมือง จันทบุรี ส่ง ออก ไป รวม
ทั้ง สิ้น คิด เป็น เงิน เกือบ ๕๐๐,๐๐๐ บาท

๖ ผ้าไหม คำ และ ไหม คิช ที่ ส่ง ออก ไป ขาย ต่าง ประเทศ
ในปี ร.ศ. ๑๒๒ นี้ เป็น ราคา เงิน กว่า ๔๐๐,๐๐๐ บาท

ข้อ ปลายนี้ คือ ขาญซื้อ สินค้า ซึ่ง ประเทศ สยาม ได้ ส่ง ออก ไป
ขาย ต่าง ประเทศ ใน ร.ศ. ๑๒๒

บัญชีสินค้าออกปี ๑๒๒

	ชื่อสิ่งของ	ราคาเป็นบาท	รวม	หมายเหตุ
๑	เข้า	๕๗,๐๐๐,๐๐๐	๕๗,๐๐๐,๐๐๐	
๒	ไม้ ไม้สัก	๘,๓๐๐,๐๐๐	๙,๐๐๐,๐๐๐	
	ไม้หอม	๗๐๐,๐๐๐		
	ต่าง ๆ			
	ไม้ มะ			
	เกล็ด			
	ไม้ฝาง		๒๗,๐๐๐,๐๐๐	
	ไม้ประดู่			
	๑ ๑ ๑ ๑			
๓	วัว	๑๐๐,๐๐๐	{	ที่ดิน
	หนึ่งวัว			
	ควาย	๑,๒๐๐,๐๐๐	๒,๐๐๐,๐๐๐	
	เนื้อ			
	เขาควาย		ไม้ หอย บักม...	
	เนื้อ	๒๐๐,๐๐๐		
	นอ แร่			
	งา			

	ชื่อ สิ่ง ของ	ราคา เป็น บาท	รวม	หมายเหตุ
๔	ปลา ต่าง ๆ เช่น ปลา ทู ปลา เค็ม หอย แมง กุ้ง แห้ง ปลา แห้ง	๑,๒๐๐,๐๐๐	๑,๒๐๐,๐๐๐	
๕	<u>พริก ไทย</u>	๔๐๐,๐๐๐	๔๐๐,๐๐๐	
๖	ผ้า ไหม คำ } ไหม คืบ	๔๐๐,๐๐๐	๔๐๐,๐๐๐	
๗	<u>เบ๊ก เกล็ด</u> เช่น กุ้ง ยาง ไม้, หอยทิม, คัญ, เกล็ด, ริงนก,	๓,๖๐๐,๐๐๐	๓,๖๐๐,๐๐๐	

สินค้าเข้า

๔๓

ชื่อสิ่งของ	ราคา เปน บาท	รวม	หมายเหตุ
ผักมะขาม, ถั่ว ต่าง ๆ, ลูก กระวาน, ฯ ล ฯ ฯ ล ฯ			
รวม	๗๔,๕๐๐,๐๐๐	๗๔,๕๐๐,๐๐๐	

สินค้าเข้า

สินค้าต่าง ๆ ซึ่งส่งเข้ามา ขาย ใน ประเทศ สยาม เมื่อ

ร.ศ. ๑๒๒ รวมทั้ง สิ้นคิก เปน เงิน ประมาณ ๖๕,๕๐๐,๐๐๐ บาท

สิ่งที่ จัก เปน สินค้า สำคัญยิ่ง นั้น คือ เครื่อง นุ่ง ท้ม

ซึ่ง ทำ ด้วย ผ้า ขน แกะ และ ไหม รวมทั้ง สิ้น คิก เปน

เงิน ๑๒,๐๐๐,๐๐๐ บาท

ต่อไป นี้ เปน ขาณูชี ราย สินค้า สำคัญ ที่ ส่ง เข้า มา ขาย

ใน ประเทศ สยาม เมื่อ ร.ศ. ๑๒๒

ภูมิ ศาสตร์สยาม

ราย สิ้น ค่า	ราคาคือเงินบาท
(๑) เหมืองแร่ คอกลา และ ทอง ใบ (เหมืองแร่ คอกลา เหล่านี้ สำหรับมาใช้ หลอม ทำเป็นเงินตราสยาม ไทยมาก)	๑๔,๐๐๐,๐๐๐
(๒) เครื่อง นุ่ง ห่ม ต่าง ๆ (ซึ่งทำด้วยผ้าฝ้าย, ขนแกะ, ไหม)	๑๒,๐๐๐,๐๐๐
(๓) ฝิ่น	๓,๖๐๐,๐๐๐
(๔) น้ำ ทา	๒,๖๐๐,๐๐๐
(๕) เครื่อง เหล็ก และ เครื่อง จักร ต่าง ๆ กัวย แร่ต่าง ๆ มี เหล็ก ก็เป็น ต้น	๒,๑๐๐,๐๐๐
(๖) กระสอบ ยาน (ใส่ข้าว)	๒,๑๐๐,๐๐๐
(๗) น้ำ มน ภา	๑,๗๕๐,๐๐๐
(๘) สุนัข	๑,๒๕๐,๐๐๐
(๙) สิ่งของ เบ็ดเตล็ด (ถ่านหิน, เครื่อง ถ้วย, ซาม, เครื่อง เพชร พลอย ต่าง ๆ, ไม้ เหล็ก ไฟ ฯลฯ)	๒๖,๑๐๐,๐๐๐
รวม	๒๕,๕๐๐,๐๐๐ บาท

ขานวนสินค้ำเข้า

๑๑

ถ้า นัก เรือน ๑ ลำค้ ตั้ง เกศ จำ กู ตาม ขานวน ซี่ ซึ่ง มี ไว้ ต่อ ไป
 นี้ ให้ ชัก เสนอ แล้ว
 จะ เห็น ได้ ว่า เมือง สิงค โปร และ ช้อง กง
 ได้ ส่ง สิน ค้ำ เข้า มา ใน ประเทศ สยาม มาก กว่า สิน ค้ำ ที่ เข้า มา
 จาก เมือง อื่น ๆ ทั้ง สิ้น
 แต่ สิน ค้ำ ที่ เมือง ทั้ง สอง ส่ง เข้า มา นี้ ย่อม ได้ รับ มา
 จาก เมือง ต่าง ๆ ทั่วทุก ท้อง แล้ว

ชื่อเมืองที่ส่งสินค้ำ เข้ามาขาย	รายการสินค้ำ เข้า	ราคา คิดเป็นเงินบาท
๑ สิงค โปร ๐๐๐,๐๐๐,๓ ๐๐๐,๐๐๐,๓	เครื่องถ้วยชดลดา,ทอง ใบ,ฝั้น, กระสอบ ป่าน, น้ำตาล, เครื่อง หุง ต้ม, ฯลฯ	๑๗,๐๐๐,๐๐๐ (๑๗,๐๐๐,๐๐๐)
๒ ช้อง กง ๐๐๐,๐๐๐,๔ ๐๐๐,๐๐๐,๔	เครื่องถ้วยชดลดา,ทอง ใบ, เครื่อง ไหม, น้ำ ตาล ฯลฯ	๑๘,๐๐๐,๐๐๐

ชื่อเมือง ที่ตั้ง ดิน ก้าวมา ชาย	รายสินค้า	ราคา คึก เปน เงิน บาท
๓ ประเทศ อังกฤษ	สุรา, เครื่อง นุ่งห่ม, เหล็กและเครื่องจักร ฯลฯ	๑๐,๐๐๐,๐๐๐
๔ ประเทศ เยอรมัน	— — —	๓,๕๐๐,๐๐๐
๕ ประเทศ จีน	ใบชา, ภาชนะ กระ เบื้อง, กระจก ฟาง, ธูป, ลูกไม้และสุรา ต่าง ๆ ฯลฯ	๓,๐๐๐,๐๐๐
๖ เมือง ยมไทย (ใน ประเทศ อินเดียน)	เครื่อง นุ่ง ห่ม	๒,๐๐๐,๐๐๐
๗ เมืองอื่น ๆ	ของต่าง ๆ	๖,๐๐๐,๐๐๐
	รวม	๖๕,๕๐๐,๐๐๐

บทที่ ๒

มณฑล และ หัว เมือง สำคัญ

มณฑล การ ที่ ได้ แยก หัว เมือง ใน พระ ราช อาณา

จักร ออก เป็น สิบ แยก มณฑล จัก ทั้ง ศาสดา ชำระ ความ และ แ่่ง
ข้าหลวง เป็น ผู้ เก็บ ค่า ภาษีอากร ๑๓ ๖ ขึ้น ทุก มณฑล นั้น
ก็ เพื่อ จะ ให้ การ ปก ครอง แผ่น ดิน เจริญ ราบรื่น ผู้ ที่ เป็น
หัว หน้า ว่า ราชการ ใน มณฑล หนึ่ง ๆ นั้น เรียก ว่า ข้าหลวง

เทศาภิบาล สำเร็จ ราชการ ใน มณฑล ๆ ต้อง เป็น ผู้ ที่

พระ บาท สมเด็จ พระ เจ้า อยู่ หัว ทรง พระ มหา กรุณา ไป ยก เสด็จ ๖ ทั้ง
แ่่ง ออก ไป ทั้ง กัน

เมือง มณฑล หนึ่ง แ่่ง ออก เป็น หลาย หัว เมือง มัก มี
เพียง มณฑล ละ ๓ ถึง ๕ หัว เมือง โดย มาก มี ผู้ ว่า ราชการ เมือง
กำกับ รักษา ราชการ อยู่ ทุก ๆ เมือง ผู้ ว่า ราชการ เมือง นั้น

พระ บาท สมเด็จ พระ เจ้า อยู่ หัว ก็ ต้อง ทรง แ่่ง ทั้ง เหมือน กัน

ข้าเถอ หัว เมือง หนึ่ง ก็ แ่่ง ออก ไป อีก เป็น หลาย อำเภอ
ใน เมือง หนึ่ง ๆ มัก มี แ่่ง ๓ ถึง ๕ อำเภอ รัฐบาล ทั้ง เจ้าพนักงาน
ที่ เรียก ว่า นายอำเภอ ออก ไป กำกับ อยู่ ทุก ๆ อำเภอ

กำหนด

อำเภอหนึ่ง ก็ แบ่ง ออก เป็น สิบ กำหนด

มี

นายกำหนด กำหนด อยู่ ทุก กำหนด

หมู่บ้าน กำหนดหนึ่ง ยัง แบ่ง อีก เป็น สิบหมู่บ้าน (คน
ซึ่ง อยู่ ใน หมู่บ้านหนึ่ง ๆ ต้อง เลือก หัวบ้านขึ้น คนหนึ่ง เรียกว่า
ผู้ใหญ่บ้าน แล้วผู้ใหญ่บ้าน ทั้ง สิบ นี้ ต้อง เลือก กัน ขึ้น เป็น กำหนด
คนหนึ่ง สำหรับ กำหนดนั้น)

ต่อไป นี้ คือ ทำเนียบ มณฑล และ หัว เมือง ของ ประเทศ สยาม
เมือง ซึ่งอยู่ต้น เป็นเมือง ทักษาดวง เทศาภิบาล ท่งออกพิศ
ว่า การปกครอง หัวเมือง ทั้งหลาย ที่ ๆ ลง ไป ซึ่งอยู่ ใน มณฑล เกี่ยวกับ

ขึ้น กระทรวง นคร บาด

ขึ้น กระทรวง มหาตไทย

๑ มณฑล กรุง เทพ ฯ

๒ มณฑลกรุงเก่า

แบ่ง เป็น ๗ เมือง

แบ่ง เป็น ๕ เมือง

๑ กรุง เทพ ฯ

๑ กรุงเก่า

๒ นครบวร

๒ นครบวร

๓ นครเขื่อนขันธ์

๓ นครบวร

๔ ประทุมธานี

๔ ประทุม

๕ สมุทรปราการ

๕ สิงห์บุรี

๖ อยุธยาบุรี

๖ สิงห์บุรี

๗ มณฑลบุรี

๗ สิงห์บุรี

๓ มณฑล นครสวรรค์

แบ่งเป็น ๕ เมือง

๑ นครสวรรค์

๒ อุทัยธานี

๓ ไชยนาท

๔ กำแพงเพชร

๕ ทาก

๔ มณฑล พิษณุโลก

แบ่งเป็น ๕ เมือง

๑ พิษณุโลก

๒ พิจิตร

๓ ศุโขทัย

๔ พิจัย

๕ สุวรรณโลก

๕ มณฑล เพ็ชรบูรณ์

แบ่งเป็น ๒ เมือง

๑ เพ็ชรบูรณ์

๒ หล่มสัก

๖ มณฑล ปาจิณบุรี

แบ่งเป็น ๔ เมือง

๑ ฉะเชิงเทรา

๒ ปาจิณบุรี

๓ นครนายก

๔ ชลบุรี

๗ มณฑล นครราชสีมา

แบ่งเป็น ๓ เมือง

๑ นครราชสีมา

๒ บุรีรัมย์

๓ ไซยภูมิ

๘ มณฑล นครไชยศรี

แบ่งเป็น ๓ เมือง

๑ นครไชยศรี (ที่ว่าการพระ
ปฐม)

๑ ๙ สพรณบุรี

๔ ๙ สมุทรสาคร

๙ มณฑลราชบุรี

แบ่งเป็น ๕ เมือง

๑ ราชบุรี

๒ กาญจนบุรี

๓ เพชรบุรี

๔ ปราณบุรี

๕ สมุทรสงคราม

๑๐ มณฑลจันทบุรี

แบ่งเป็น ๕ เมือง

๑ จันทบุรี

๒ ระยอง

~~๓ ชลบุรี~~

๓ ๕ ทราภ

๑๑ มณฑลนครศรี

ธรรมราช

แบ่งเป็น ๕ เมือง

๑ สงขลา

๒ นครศรีธรรมราช

๓ พัทลุง

(เขตรมลาบู)

๔ ภูเก็ล

๕ ตรัง

๑๒ มณฑลปัตตานี

แบ่งเป็น ๗ เมือง

๑ ปัตตานี

๒ ทนง จิก

๓ ยะลา

๔ ยะหริ่ง

๕ ระแงะ

๖ สายบุรี

๗ รามันห์

๑๓ มณฑลชุมพร

แบ่งเป็น ๓ เมือง

๑ ชุมพร

๒ ไชยา

๓ หล้งสวน

๑๔ มณฑลภูเก็ต

แบ่งเป็น ๒ เมือง

๑ ภูเก็ต

๒ พังงา

๓ ตรัง

๔ ระนอง

๕ กระบุรี

๖ ตะกั่วป่า

๑๕ มณฑลไทรบุรี

แบ่งเป็น ๓ เมือง

๑ ไทรบุรี

๒ ปะลิศ

๓ สทูล

๑๖ มณฑลพายัพ

แบ่งเป็น ๕ เมือง

๑ เชียงใหม่

๒ นครน่าน

๓ นครลำปาง

๔ นครลำพูน

๕ แพร่

๑๗ มณฑลอิสาน แบ่ง

เป็น ๔ บริเวณ

๑ อุบลราชธานี

๒ ขุขันธ์

๓ ร้อยเอ็ด

๔ สุรินทร์

กรุงเทพฯ ๑

กรุงเทพฯ ๑

เมืองใหญ่ที่สุดของประเทศไทย

ซึ่งอยู่ในทวีปเอเชีย

แต่แยกแ่งเท่านั้น

คือ :-

เมืองหลวง

(๑,๗๐๐,๐๐๐ คน)

เมืองเทียนสิน

(๑,๐๐๐,๐๐๐ คน) เมืองแคนเกา (๘๐๐,๐๐๐ คน) เมืองฟูเจา

(๖๐๐,๐๐๐ คน) และกรุงปักกิ่ง ซึ่งเป็นเมืองหลวงของประเทศไทย

จีน (๕๕๐,๐๐๐ คน) หัวเมืองทั้งนี้ อยู่ในประเทศไทยทั้งสิ้น

กรุงโตเกียว (๑,๕๐๐,๐๐๐ คน) อยู่ในประเทศญี่ปุ่น

เมืองกั๊กกั๊กตา (๘๐๐,๐๐๐ คน) และเมืองบอมเบ (๘๐๐,๐๐๐

คน) เมืองทั้งสองนี้ อยู่ในประเทศอินเดีย

๑๘ มณฑลอุดร แบ่ง

เป็น ๕ บริเวณ

๑ หนองคาย

๒ สกลนคร

๓ พาสี

๔ ขาดพนม

๕ น้ำเต็ง

นี้เป็นเมืองหลวงและ

บรรดาเมืองใหญ่ต่าง ๆ

มีสามในครึ่งมากกว่ากรุงเทพฯ

มณฑล และหัวเมือง สำคัญ

๕๓

กรุงเทพ ฯ มีสามโนครวัด ประมาณ ๕๐๐,๐๐๐ คน

กรุงเทพ ฯ เป็นเมืองใหญ่ที่สุด ซึ่งตั้งอยู่ริมฝั่งทะเล

ของทวีปเอเชีย ในระหว่างทะเลจีนกับอ่าวตังเกี๋ย
ทั้งเป็นท่าเรืออันสำคัญยิ่งในทวีปเอเชีย ด้วยแห่งหนึ่งเหมือนกัน

เพราะเป็นที่ขึ้นค้าขายออกมาก กรุงเทพ ฯ มี

ทั้งอยู่ไกลจากสันดอนที่ปากน้ำเจ้าพระยาขึ้นไปประมาณ
๓๐ ไมล์ (๑๒๐๐ เส้น) และอยู่ใต้กรุงเก่าลงมาประมาณ

๕๐ ไมล์ (๒๐๐๐ เส้น) กรุงเทพ ฯ นี้ตั้งอยู่ทั้งสองฟากแม่น้ำ

เจ้าพระยา แต่ฝั่งซ้าย (ทิศตะวันออก) เป็นฟากสำคัญ

เพราะพระบรมมหาราชวัง และกำแพงพระนครตั้งอยู่ฝั่งนี้

พลเมืองบางพวกก็อพยพอาศัยอยู่ในแม่น้ำ และลำคลอง

ใหญ่ ๆ โขยขาวของกรุงมีอาณาเขตรประมาณ ๖ ไมล์

(๒๔๐ เส้น) ยาวตามลำแม่น้ำตลอดลงไปตามฝั่งซ้าย

และมีท่าเรือจอด, โรงไว้สินค้า, โรงสีเจ้า, โรง

เลื่อยไม้, และห้างขายของเป็นอันมาก ที่หลังห้าง และ

โรงใหญ่ ๆ ของฝั่งแม่น้ำนี้มีถนนสายหนึ่งยาวตลอด และ

ถนนสายนี้มีรถซึ่งใช้ด้วยกำลังไฟฟ้าเดินตลอดด้วย

สถานที่ใหญ่ ๆ คือพระบรมมหาราชวัง, พระราชอุทยาน

สราญรมย์, พิพิธภัณฑ์สถาน, พระอารามใหญ่ ๆ, และ

กระทรวงต่าง ๆ เหล่านี้ อยู่ในกำแพงเมืองแทบทั้งสิ้น

ในปีปัจจุบันนี้รัฐบาลกำลัง คัด ดม และปลูก ตึก งาม ๆ ขึ้น อีก
ทุก ๆ ปี ไม่ช้า กรุงเทพร จะ เป็น เมือง งาม ที่ สุด ขึ้น อีก
ตำบลหนึ่งในทวีปเอเชียเป็นแน่

กรุงเทพ ฯ มี วัด วา ธาราม เป็น อัน มาก และ ตาม
ธารามเหล่านี้ก็มี โรงเรียน แทบ ทุก แห่ง

ใน กรุงเทพ ฯ มี คน ต่าง ชาติ ต่าง ภาษา ชุกชุม นอก
จาก จีน และ ลูก จีน ที่ มี อยู่ ทวี พระ ราช อาณา เขต ร สยาม ยัง
มี แขนก มลายู, แขนก เขมร, มอญ, ลาว, ญวน, พม่า,
แขก ซวา, ญี่ปุ่น, อังกฤษ, ฯลฯ อีก เป็น อัน มาก
คน ชาติ ยุโรป ที่ เข้า มา พึ่ง พระ บรม โพิ สมภาร อยู่ มาก หลาย ชาติ
มี อังกฤษ, เยอรมัน, เดนิช, เบลเจียม, อิตาลี, สเปน,
อเมริกัน, ฝรั่งเศส, ฯลฯ ชาว ยุโรป เหล่านี้ เข้า มา รับ
ราชการ บ้าง มา ตั้ง ทำ การ ค้า ขาย บ้าง

กรุงเทพ ฯ นี้ สร้าง ขึ้น ได้ ๑๒๐ ปี มา แล้ว พระ บาท
สมเด็จพระ พทท บชค พ้า รุฟาโลก ผู้ เป็น พระ ปฐม บรม วงษ์ ของ พระ
มหา กษัตริย์ ของ เรา นี้ เป็น ผู้ ทรง สร้าง เมื่อ ครั้ง เลี้ยว กรุง ศรี
อยุธยา แก่ พม่า ซ้ำ คึก มา ได้ แล้ว ๑๔ ปี

เมือง สมุทร ปราการ (เรียก กัน อย่าง สามัญ ว่า ปากน้ำ)
อยู่ ใต้ ใต้ ของ กรุงเทพ ฯ เป็น ทิศ ทาง ๑๕ ไมล์ มี รถ ไฟ

มณฑล และ หัวเมือง สำคัญ

๕๕

เดิน ตลอด ถึง กรุงเทพ ฯ ก็ มี คำน ล้ำหรัย ทรวจ สิ้น คำ ที่ บรร
ทุก เรือ จะ เข้า มา กรุงเทพ ฯ ด้วย

บาง ประชิน อยู่ เหนือ กรุงเทพ ฯ ขึ้น ไป ๔๐ ไมล์
(๑๖๐๐ เส้น) ที่ บาง ประชิน นี้ มี พระ ราชวัง สำหรัย ประทัย แรม
และ สำหรัย รัช แชก เมือง ด้วย

กรุงเก่า ได้ เป็น เมือง หลวง ของ ประเทศ สยาม มา ได้
ประมาณ ๔๐๐ ปี ภาย หลัง เมื่อ เสีย แก่ พม่า ใน รศ ศักราช ๑๑๒๔
พระ นคร ก็ เลื่อน ลง มา ตั้ง ยัง กรุงเทพ ฯ นี้ กรุงเก่า จึง ข้าราชการ
ทรวจ ไทรม กลาย เป็น เมือง สามัญ ไป ที่ กรุงเก่า นี้ มี พระ เนียก สำ
หรัย คล้อง ข้าง และ มี การ คล้อง ข้าง เสมอ แทบ ทุก ปี รถไฟ
สาย นคร ราชสีมา ที่ ติด ต่อ กับ กรุงเทพ ฯ กับ กรุงเก่า นี้ คง จะ
ทำให้ กรุงเก่า เจริญ ยิ่ง ขึ้น อีก ใน ภาย หน้า เป็น แท้

ไชย นาท, นคร สวรรค, ระแหง, พิษณุโลก,
นคร ลำปาง, น่าน, อุตรดิฐ, แพร่, ลำพูน,
และ เมือง เล็ก ๆ ใน ฝ่าย ทิศ เหนือ อีก เป็น อัน มาก เป็น เมือง ที่
ทำ ข้ำ สัก

เขียงใหม่ เป็น เมือง หลวง ของ มณฑล พายัพ และ ตั้ง
อยู่ บน เนิน สูง ที่ เรียกว่า “เนิน ย่อ” มี เขา ล้อม รอบ เป็น ข้ำ
ไม้ คณา แน่น ไป ทั้ง นั้น ลำโน ครัว ของ เมือง เขียงใหม่ ใน

บ้านนี้ ประมาณ ๘๐,๐๐๐

ใหญ่ และ สำคัญ ที่ สก

ค้าใหญ่ ของ บ้าน เมือง นั้น

ต่อไป ภาย หน้า คง จะเป็น เมือง
เพราะ ที่นั้ สัก ที่ เกิด ใน ที่ นั้น เป็น สิน

นคร ราชสีมา (หรือที่ เรียก กัน อย่าง สามัญ ว่า ไคราช)

คง จะเป็น เมือง สำคัญ ไ้ อีก เมือง หนึ่ง รถไฟ แต่ กรุง เทพ ฯ

ไป ถึง เมือง นี้ ไ้ เปิด เติบ แต่ ปี ๑๑๘ และ นับ ว่า เป็น รถไฟ สาย

แรก ที่ รัฐบาล สยาม ไ้ สร้าง ขึ้น คง จะเป็น ช่อง ทาง ไ้ สิ้น ค้า

แถบ นี้ เจริญ ขึ้น มาก เพราะ นคร ราชสีมา เป็น ศูนย์ กลาง แห่ง การ

ค้าขาย ใน ระหว่าง เมือง หอนก าย, อุบล, และ นคร จำปาศักดิ์

ราช บรี, กาญจน บรี ทั้ง อยู่ ที่ แม่ น้ำ แม่ กลอง กับ

เพ็ชร บรี ทั้ง อยู่ ที่ แม่ น้ำ เพ็ชร มี แร่ ก็ ยก อยู่ ใน ที่

ใกล้ เคียง กับ มี ทาต ไ้ แด และ เป็น ทำเล ท่ง นา ทั่ว เป็น อัน มาก

รถไฟ ทั้ง แต่ กรุง เทพ ฯ ไป ถึง เมือง ราช บรี เพ็ชร บรี ยัก นี้ ก็

สำเร็จ แล้ว ไ้ เปิด เติบ แต่ ปี ๑๒๓ คง ทำ ไ้ สิ้น ค้า แถบ นี้

เจริญ ขึ้น อีก มาก เป็น แ่น

สงขลา เป็น เมือง สำคัญ อยู่ เสร็จ สัย แล้ว ที่ ว่า

การ ของ แคน มลายู ที่ ขึ้น แก่ ไทย (คือ มณฑล แคร ศรีธรรม

ราช) ก็ ทั้ง อยู่ ที่ เมือง สงขลา นี้ และ แถบ นี้ บริบูรณ์ ทั่ว

แระ ก็ ยก

รัฐบาล หรือ การปกครอง

๕๗

จันทบุรี มีภูเขา มาก ภูเขา เหล่า นี้ เป็น ยอดเกิด
ของ ทับทิม อัน มี ราคา พริก ไทย ของ เมือง จันทบุรี นี้ ก็ เป็น
สินค้า อัน สำคัญ เหมือน กัน

กระบิล และ วิมานา ทั้ง อยู่ ที่ แม่ น้ำ ขาง ประง มี
ยอด ทอง คำ ด้วย

ตะเข็ง เทรา (คำสามัญเรียกว่า แปกั่ว) ทั้ง อยู่ ที่ แม่
น้ำ ขาง ประง เป็น ศูนย์กลาง ของ ท่ง นา อัน กว้างขวาง และ มี
คลอง เป็น ถนน ทาง ตลอด มา จน ถึง กรุง เทพ ฯ เป็น หลาย คลอง
ภูเขา และ หนอง ทั้ง ๒ เมือง นี้ เป็น เมือง สำคัญ มาก
ใน ทาง สินค้า ก็ บุค และ ทั้ง อยู่ ริมฝั่ง ทะเล ฝ้าย ควัน ตก ของ
แหลม มลายู

บท ที่ ๗

รัฐบาล

(หรือ การ ปก ครอง ของ ประเทศ สยาม)

พระบาท สม เ็จ พระเจ้า อยู่หัว แห่ง ประเทศ สยาม เป็น ผู้ ดำ

เจ้า ราช การ แผ่นดินสิทธิ์ ซาก ใน พระ องค์ ทั้ง สิ้น. ก็ การ
สำคัญ สิ่ง ไก่ ที่ กระ ทรวง ไก่ จะ กระ ทำ ขึ้น ก็ ต้อง ได้ รับ พระบรม
ราชานุญาต ก่อน จึง จะ ทำ ได้ กฎหมาย ที่ จะ ตั้ง ขึ้น ใหม่ ก็ ก็,
กฎหมายเก่า ที่ จะ เลิกถอน เสีย ก็ ก็, พัก กษัตริย์ อากระ จะ ตั้ง
ขึ้น ใหม่ หรือ การ ตั้ง ตำแหน่ง หน้า ที่ อัน สำคัญ ๆ ใน ราช การ
ก็ ก็ ต้อง มี พระบรม ราชานุญาต ทั้ง นั้น

แต่ทั้งที่ พระบาท สมเด็จ พระ เจ้า อยู่ หัว จะ ทรง จัก ราชการ
บ้านเมือง อัน ใหญ่ โต เช่น ประเทศ สยาม นี้ ให้ รวย คอบ คลอดทั่ว ไป
ทุกสิ่ง ทุกอย่าง แต่ ถ้า พังพระ องค์ ที่ นั้น ไม่ ได้ พระ
องค์ จึง ทรง พระมหา กรุณาโปรดเกล้า ฯ ทั้ง แต่ง เจ้า นาย และ ข้าราชการ
ที่ประกอบ ด้วย ภูมิ ความสามารถ และมีสติปัญญา ผลาผลสืบ
อาจริยราชการ ที่ สำคัญ ๆ ผลของ พระเดช พระคุณ และ เป็น ผู้ ที่ ทรง
ไว้ พระราช ฤทธิย์ ให้ แทน พระเนตร พระกรรณ ได้ ให้ แบ่ง กัน จัก
ราชการแทน พระองค์ ออก ไปเป็น พันเอก ๆ เช่น ทรง พระมหากรุณา
โปรดเกล้า ฯ ให้ พระเจ้า น้อย ยาเฮอ กรมหลวง คำรง ราชานุภาพ
เป็น ผู้ จัก ราชการ มณฑล หัว เมือง ทั้ง พระราช อาณา จักร และ
ให้ พระเจ้า น้อย ยาเฮอ กรมหลวง เทวงษ์ วัชร ประการ เป็น ผู้ จัก

รัฐบาลหรือการปกครอง

๕๖

ราชการ ซึ่งเกี่ยวข้องกับแก่ต่างประเทศ ฯลฯ เจ้านายและข้าราชการผู้ใหญ่ที่ทรงพระมหากรุณาโปรดเกล้าฯ ให้จักราชการแทนพระองค์เป็นพเนก ๆ นี้เรียกว่า เสนาบดีของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และศาลาที่ว่าการของท่านเสนาบดีทั้งปวงนี้เรียกว่า กระทรวง เสนาบดีเป็นผู้รับผิดชอบต่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในราชการทั้งปวงของกระทรวงซึ่งจะให้ดำเนินไปโดยเรียบร้อย

เพื่อปรารถนาจะให้ การของรัฐบาลนั้น ได้ทำเป็นลำดับไว้ระเบียบอันดี จึงแบ่งกระทรวงออกเป็นกรม ๆ เหล่านี้ขึ้นแก่กระทรวง และมีหัวหน้าซึ่งเรียกว่า ธิบดีหรือเจ้ากรม ๆ เป็นผู้รับผิดชอบในราชการทั้งปวง ส่วนในกรมนั้น ๆ ทั่วถึงต่อเสนาบดี กรมหนึ่ง ๆ ยังมีเจ้าหน้าที่ทำการต่อลงไปเป็นชั้น ๆ อีกตามลำดับคือ :— รอง ธิบดี, หรือปลัดกรม, เลขานุการ, นายเวร และเสมียนเป็นต้น. กระทรวงรวมการจำแนกออกเป็น กรม ๆ ดังนี้ :— กรมศึกษาธิการ, กรมตำรวจ, กรมสังฆการี, กรมราชบัณฑิตย, และกรมพิพิธภัณฑสถาน.

ต่อไปนี้จะคือ กระทรวงต่าง ๆ ใน ปรัชมน โกลสินทร ศก ๑๒๖

	กระทรวง	ราชการ	เสนาบดี
๑	กระทรวง ต่างประเทศ	มีหน้าที่ ราชการ เปน ผู้แทน รัฐบาล ในการ โต้ ทอญ กิจ การ อัน เกี่ยว กับ นา ๆ ประ เทศ เปนต้นว่า การ ทำหนังสือ สัญญาทาง พระ ราชไมตรี หรือ การ ทละา จิวาท เกิด ขึ้นใน ระหว่างคนในยัง กับ สยาม กับ ยังกับ ต่าง ประเทศ, กระทรวง ต่าง ประเทศ ก็ ต้อง เปน ชูระ ช่วย จัก ให้ เรียบร้อย ไป	พระ เจ้า น้อย ยา เซอ กรม หลวง เทว วงษ์ วโร ประการ

รัฐบาลหรือการปกครอง

๒๑

	กระทรวง	ราชการ	เสนาบดี
๒	กระทรวงมหาดไทย	มีหน้าที่ตรวจตราบังคับบัญชาจัดการปกครองมณฑลหัวเมือง และการเก็บภาษีอากรทั่วไปในพระราชอาณาจักร แต่ในจังหวัดมณฑลกรุงเทพ ฯ ไม่ขึ้นแก่กระทรวงมหาดไทย	พระเจ้าน้องยาเธอ กรมหลวงกำแพงราชานุภาพ
๓	กระทรวงกระลาโม	มีหน้าที่ว่าราชการทหารบกทหารเรือ เพื่อบริหารป้องกันรักษาพระราชอาณาจักร	สมเด็จพระเจ้า น้องยาเธอเจ้า ฟ้ากรมพระภาณุ พันธุฆวน
๔	กระทรวงพระคลังมหาสมบัติ	มีหน้าที่รักษาเงินภาษีอากร และบังคับบัญชาการใช้จ่ายทรัพย์สินสมบัติของรัฐบาลทั่วไป	พระยาสุริยา หวัตร์

	กระ ทรวง	ราช การ	เสนาบดี
๕	กระ ทรวง วัง	มี หน้า ที่ จัก ราช การ อัน เกี่ยว กับ พระ ขบรม มหाराชวัง และ จักการ พระ ราช พิธี ทั้ง ปวง	สมเด็จพระ เจ้า นั่ง บา เสด็จ เจ้า ฟ้า กรม หลวง นริศรา นุวัตร
๖	กระ ทรวง ยุติธรรม	มี หน้า ที่ จัก ราช การ ศาล ทั้ง และ วิชา พระ ขบรม บุญ ยศ กฎหมาย	พระ เจ้า ลูก บา เสด็จ กรม หมื่น ราชบุรุษ วิเศษกิจ
๗	กระ ทรวง นครบาล	มี หน้า ที่ ปกครอง จัก ราช การ ใน มณฑล กรุงเทพ ฯ จัก ทั้ง พล ตระเวน เพื่อ ส่ง ความ วิพาท และ วิชา ความ สุข ของราษฎร ฯ	พระ เจ้า นั่ง บา เสด็จ กรม หลวง นเรศวร วรฤทธิ์

	กระทรวง	ราช การ	เสนา ยทิ
๘	กระทรวง เกษตรราชการ	มีหน้าที่ จัดการ เพาะปลูก ทำแผนที่ และออกโฉนด ตรา ของ สำหรับ ที่ดินใน มณฑล ต่าง ๆ	เจ้าพระยา เทเวศร์ วงษ์ วิวัฒน์
๙	กระทรวง โยธาธิการ	มีหน้าที่ ทำการก่อสร้าง ตึก, ทางรถไฟ, และ การ โยธา ทั้ง ปวง ของ รัฐบาล	พระ ยา สุขมนัษ ๑๑ วินิต
๑๐	กระทรวง ธรรม การ	มีหน้าที่ จัดการ พระ ธา ราม, และโรง เวียน, บำรุง การ ศึกษาวิชาให้ แพร่ หลาย มาก	เจ้าพระ ยา วิชิท วงษ์ วุฒิไกร

เมื่อใคร่ควรบุญกุศล เห็นปรากฏได้ว่า การ จัด การ และ
รักษาหน้า ที่ ราช การ ให้ เรียบร้อย ที่ ใน บรรดา กระ ทรวง เหล่า นี้
จำเป็น ต้อง ใช้เงิน มาก เงินเหล่านี้ ได้มา จาก ไหนเล่า?
รัฐบาล ก็ ต้อง เก็บ เงิน ค่า ภาษี อากร จาก รายจวน เหมือน ทั้ง ประเทศ
อื่น ๆ บรรดา หน่า ๆ ประเทศ ใน โลก การ เก็บ ภาษี อากร
ไม่มี เมือง ใด เก็บ เบา กว่า กรุง สยาม

แม้ แต่ ใน เวลา ที่ พัง ล่ม ไป แล้ว ไม่ ชำ นึก นี้ พระ
บาท สมเด็จ พระ เจ้า อยู่ หัว ยัง ทรง พระ มหา กรุณา โปรด เกล้า ฯ ให้
ทรา พระราช ัญญู ติ สก หย อด อด การ เก็บ ภาษี อากร ใน สิ่ง
ของ บาง อย่าง ซึ่ง รายจวน กระ ทำ ากิน เป็น ส่วน เล็ก ชีพ โดย
เฉพาะ ในปี รัตนโกสินทร ศก ๑๒๐ นี้ รัฐบาล เก็บ เงิน ผล
ประโยชน์ ขึ้น พระคลัง ได้ ถึง ๓ โกฏิ ๙ ล้าน บาท จาก ภาษี
ต่าง ๆ ทั้ง มี ราย ชื่อ และ จำนวน ต่อ ไป นี้ :—

๑	อากร	ย่อน เบี้ย
..	สุรา	
..	ฝิ่น	
..	หอย	
..	การ พนัน อื่น ๆ	

ประมาณ ๑๙,๐๐๐,๐๐๐
(หนึ่งโกฏิ เก้า ล้าน บาท)

รัฐบาล หรือ การปกครอง

๖๕

๒	ภาษี	ที่ดิน	ประมาณ	๔,๕๐๐,๐๐๐	บาท
๓	ภาษี	ร้อยละสาม	,,	๖,๐๐๐,๐๐๐	,,
๔	ภาษี	ป่าไม้ ขอนสักและบ่อแร่	,,	๒,๓๐๐,๐๐๐	,,
๕	ผล ประโยชน์	โทรเลข และ โทรศัพท์	,,	๕๐๐,๐๐๐	,,
๖	ผล ประโยชน์	รถไฟ	,,	๒,๐๐๐,๐๐๐	,,
๗	ผล ประโยชน์	ค่าผูกมัดเงินและ ส่วยเลข	,,	๔,๐๐๐,๐๐๐	,,
๘	ผล ประโยชน์	โรง กระดาษ	,,	๒,๐๐๐,๐๐๐	,,
๙	ผล ประโยชน์	ทาง อื่น ๆ	,,	<u>๔๕,๐๐๐,๐๐๐</u>	,,

รวมเป็นเงิน ประมาณ ๘๕๓,๐๐๐,๐๐๐ ,,

เงินที่รัฐบาล จะ ใ้ ก็นี้ ต้อง จำหน่าย ใช้ ราชการ ใน กระทรวง
ต่าง ๆ สำหรับ ปี ทั้ง มี ราย กระทรวง และ จำนวน เงิน ที่ กะ
กั้น นี้ :-

	กระทรวง	จำนวนเงิน ที่ใช้
๑	กระทรวง มหาดไทย	ประมาณ ๑๐,๘๐๐,๐๐๐
	กระทรวง กรมหลวง	,, ๖,๕๐๐,๐๐๐
	กระทรวง โยธาธิการ	,, ๓,๗๐๐,๐๐๐
	กระทรวง วัง	} ๖,๐๐๐,๐๐๐
	กรมพระคลังข้างที่	
	กระทรวง นครบาล	,, ๓,๐๐๐,๐๐๐
	กระทรวงพระคลังมหาสมบัติ	,, ๑,๔๐๐,๐๐๐
	กระทรวง ยุติธรรม	,, ๑,๔๐๐,๐๐๐
	กระทรวง ต่างประเทศ	,, ๑,๐๐๐,๐๐๐
	กระทรวง ขรรคม การ	,, ๑,๕๐๐,๐๐๐
	กระทรวง เกษตรพาณิชย์	,, ๑,๗๐๐,๐๐๐
	เบ็ดเตล็ด	,, ๖,๓๐๐,๐๐๐
	รวม	๔๕,๐๐๐,๐๐๐

บทที่ ๘

ความเจริญ ใน อนาคต กาล

ความเจริญ ของบ้านเมือง เรา ใน กาล ต่อ ไป นี้ อาศัย ข้อ

สำคัญ ๒ ข้อ คือ :-

(๑) การ จัด การ เถ่า เวียน วิชา แพร่ คลายเจริญ ยิ่ง

ขึ้น

(๒) จัด การ ทำ มา หา กิน ของ ราษฎร ให้เจริญ ขึ้น

สินค้าของ บ้าน เมือง ที่ค้า ขาย แลก เปลี่ยน กับ ต่าง ประเทศ จะ ได้
ทวี บ่ง ขึ้น

ความ เชน ไป ใน ข้อ ๒ นั้น ต้อง อาศัย ความ เจริญ ใน

ข้อ ๑ ก่อน เชน ประมาณ ใน เวลา แต่ ก่อน นั้น ราษฎร ที่ มี

ความรู้ วิชา ใดๆ ยังมี น้อย อยู่ บัดนี้ รัฐบาล ก็ ได้ จัด การ ศึกษา

ให้ แพร่ คลาย และได้ สูง ขึ้น ไป ไม่ใช่ แต่ สำหรับ กุลบุตร

ที่มี ฐานะ กุล สูง เช่น ผู้ ที่ ต่อ ไป ภาย หน้า จะ ได้ เชน ผู้ บัง คับ บัญชา

และ เป็น หัว หน้า ของ ผู้ น้อย เถ่า นี้ แต่ ได้ วาง แขนง แสน

๖๘

ภูมิศาสตร์ สยาม

จัก การ ประถมศึกษา

อัน เป็น พื้น วิชา ของ บ้าน เมือง ทั้ง

โรงเรียนฝึกสอนราษฎรทั่ว ไป ได้มี ความ รู้บริบูรณ์ ด้วย

ต่อไป จะ เป็น ที่ พึง หมายถึง ไ้ว่า

ราษฎร จะ ทำ การ

หาผล ประโยชน์ ใน ถนน ทาง ๓ อย่าง ทั้ง ต่อไปนี้ โดย มาก คือ

จ้างฝ้าย เหนือ การ ทำ บำไม่ ขอน สัก จะ ทวีขึ้น

ฝ้าย กลาง พระ ราชนาณาเขตร ซึ่ง เป็น ที่ ๆ ราษฎร

ไ้ ไร่ นา และ การ เพาะ ปลูก

จะ เป็น ผล ประโยชน์ สำคัญ

อัน หนึ่ง ของ ราษฎร ฝ้าย ไ้ คือ แหยม มลายู ที่ บุค จะ

เป็น สิ้น ค่ำ ใหญ่

พระ บาท สมเด็จ พระ เจ้า อยู่ หัว

มี พระ ราชนาณัติ

จะ บำรุง สิ้น ค่ำ และ การ ทำ มา หาดิน ของ ราษฎร ให้ เจริญ ยิ่ง ขึ้น

จึง ได้ พระ ราชนาณัติ พระบรม ราชนาณัติ ให้ จัก การ อัน เป็น

ประโยชน์ ยิ่ง ใหญ่ ขึ้น หลาย อย่าง คือ :-

(๑) สร้าง ทาง รถไฟ, ถนน, คลอง, สะพาน,

โทรเลข, โทรศัพท์, และ ไปรษณีย์, ของ เหล่านี้ ย่อม ทำ

ให้การ ไปมา และ การ พุก ากัน ใน ทางไกล สดวก ขึ้น เป็น

ถนน ทาง ให้ การ สิ้น ค่ำ และ การ ทำ มา หาดิน เจริญ ขึ้น ด้วย

(๒) เพื่อจะ ขยาย ทำ เล ที่ ทำนา และ การ เพาะ ปลูก ได้

กว้าง ขวาง ออก ไป อีก จึง ได้ พระ ราช ทาน พระ บรม ราช

นุญาต ให้ ทั้ง บัณฑิต ชุก คลของ คุณา สยาม ขึ้น เติบว น้ ที่ กิน

ที่ ยัง เป็น ย่ำ ยัง มี อยู่ อีก มาก ซึ่ง ยัง ทำ การ เพาะ ปลูก ไม่ ได้

ต่อ เมื่อ มี คลของ ชอง ห้า มาก ขึ้น ที่ ย่ำ เหล่า นั้น ก็ จะ เป็น

เรือ กสวน ไว้ นา ไป ได้ ทั้ง สิ้น

(๓) เพื่อ จะ บัณฑิต รักษา ย่ำ ไม้ ขอน สัก ใน ฝ่าย เหนือ

พระ ราช อาณา เขต และ ย่าง ตัน สัก ให้ มาก ขึ้น ใน การ

ต่อไป จึง มี พระ ราช บัณฑิต ประกาศ ห้าม ไม่ ได้ ตัก กาน ไม้

ขนาด ย่อม ซึ่ง ยัง ไม่ สมควร จะ ตัก และ ตัน ไก ที่ ไก่ ขนาด,

ตัก พัน ลง แล้ว ก็ ให้ ปลูก ตัน ใหม่ ขึ้น แทน ครบ จำนวน กรม

ย่ำ ไม้ ซึ่ง ทรง พระ กรุณา ไป รก เกล้า ๆ ให้ ตั้ง ขึ้น นั้น เป็น เจ้า

หน้าที่ ควร รักษา ให้ มหาชน ที่ ทำ ย่ำ ไม้ ประ พุติ เป็น ไป ตาม

พระ ราช บัณฑิต

ยังมี สิ่ง อื่น อีก ที่ อาท ทั่ว ความ เจริญ ของ สิ้น คำ การ ทำ มา

หา กิน ใน บ้าน เมือง เรา คือ :-

(ก) การ ทำ เหมือง ที่ บุก ใน แดง มลายู นี้ ถ้า

ได้ ขุด เหมือง ที่ แล้ว, ก็ บุก ก็ จะ เป็น สิ้น คำ ใหญ่ ของ รัฐบาล

สยาม ขึ้น อีก อย่าง หนึ่ง เหมือง กิน

(ข) ที่ดิน ก็ ยังมี อยู่ อีกหลาย ตำบล ซึ่ง อาจ จะ
ปลูกเพาะพืชต่าง ๆ ได้งอกงาม เช่น :— ใบชา, กาแฟ
พรวณไม้ที่ทำน้ำตาล, มัน, ยาสุข, พริกไทย, มะ
พร้าว, ฯลฯ

(ค) ใน ประเทศสยามนี้ ยังมี แร่ต่าง ๆ ที่ เป็น
ของ มี ราคามากอาจ เป็นสินค้าใหญ่ ได้ อีก แต่ เวลา นี้ ยัง
นับเอาเป็น แร่ ไม่ ได้ เพราะ ยัง ไม่ ได้ จัด การ ขุด และ การ
เดินทาง ยัง ไม่ สู้ สดวกนัก เมื่อ มี รถไฟ มากขึ้น และ เจ้า
พนักงาน ได้ ตรวจ พบ ทอง พระ ราช อาณาจักร แล้ว จึง จะ ทราบ ได้
ละเอียด ว่า ใน ที่ ไหน มี แร่ อะไร แล้ว จะ ได้ จัด การ ขุด ได้
เป็น สินค้า และ แปร ประโยชน์ แก่ บ้าน เมือง ต่อ ไป

ข้อใด ใน บท ใด ที่ ได้ สอน ไป แล้ว อาจารย์ ต้อง สอน ตาม
ให้นัก เรียบน เขียน ตอบ หรือ ตอบ ปาก เปล่า ด้วย เสมอไป เพื่อ
เป็นการ ทบทวน คึยบ ได้ เรียบรู้ ได้ เพียง เท่าไร. ต่อ ไป
นี้ เป็น ตัวอย่าง ข้อถาม ซึ่ง กัด มา ลง ไว้ พอ เป็น แบบ ให้ ครู
คิด ทั้ง ข้อถาม คล้าย ๆ กับ ตัวอย่าง นี้ สอน ให้นัก เรียบน เพิ่ม เติม
อีก ตาม ควร

ตัว อย่าง คำ ถาม สำหรับ สอบได้

บท ต้น ว่า ศัพท โลก

- ๑ จงเล่าพงษาวดาร ของโลก ที่ล่วง แล้ว มา โดย สั้น เชย
- ๒ ใต้ อธิบาย พื้น นอก (คือ เปลือก) ของโลก.
- ๓ อากาโร หมุน ของโลก เรา นี้ มี ที่ ทาง จง อธิบาย ให้ แจ่ม แจ้ง
- ๔ สิ่ง ไท ที่ ทำให้ เกิด กลาง วัน และ กลาง คืน
- ๕ ภูเขา นั้น ประกอบ ด้วย สิ่ง ไท ย่าง ภูเขา ไฟ คือ อะไร
- ๖ ภูเขา ที่ สูง สุด ของ โลก นั้น อยู่ ที่ ไหน
- ๗ ที่ รายนั้น เป็น อย่าง ไห จง ชี้ ตัว อย่าง มา ให้ เห็น ย่าง
- ๘ เมฆ หมอก นั้น คือ อะไร และ เกิด ขึ้น อย่าง ไห
- ๙ ฝน นั้น คือ อะไร
- ๑๐ เกิด จาก อะไร
- ๑๑ ไหน เป็น สิ่ง ซ้าย สิ่ง ขวา ของ แม่ น้ำ
- ๑๒ แม่ น้ำ เกิด ขึ้น อย่าง ไห และ เป็น ประโยชน์ อย่าง ไห
- ๑๓ ทวีป นั้น คือ อะไร มี เท่า ไท จง บอก ชื่อ ให้ หมก
- ๑๔ คำ ที่ ว่า โลกเก่า โลกใหม่ นั้น เข้าใจ ว่า อย่าง ไห กัน

๑๕ จง บอก ชื่อ มหาสมุทร ให้ จะ แจ้ง ว่า อยู่ ที่ ไหน บ้าง

๑๖ ทะเล ช่องแคบ และ อ่าว นั้น คือ อะไร ชี้ ทิว อย่าง
มาให้ เห็น ด้วย

ว่า ด้วย ประเทศ สยาม

บท ที่ ๑

- ๑ ให้ อธิบาย ให้ จะ แจ้ง ว่า ประเทศ สยาม ตั้ง อยู่ ใน ที่ ไท ใน ทวีป
อาเซีย
- ๒ รูป ของ ประเทศ สยาม เป็น อย่างไร
- ๓ ประเทศ ที่ ตั้ง อยู่ รอบ ประเทศ สยาม เป็น ของใคร บ้าง
- ๔ อาณาเขต คาม ยาว และ กว้าง ของ ประเทศ สยาม นั้น เท่าไร
และมี พล เมือง เท่าไร
- ๕ อาณาเขต ที่ แคบ ที่ สุด ของ ประเทศ สยาม นั้น อยู่ ตรงไหน
- ๖ จง เทียบ อาณา เขต ประเทศ สยาม กับ อาณา เขต ประเทศ
อังกฤษ, ฝรั่งเศส, พม่า, ยี่ปุ่น, และ จีน.
- ๗ จง เทียบ สาม โหนด ใหญ่ ของ ประเทศ สยาม กับ อังกฤษ
พม่า, จีน, ยี่ปุ่น.

บทที่ ๒

- ๑ ให้พรรณนาถึง ภูเขา ใน กรุง สยามทั่ว พระ ราช อาณา เขต
- ๒ ,, ,, แผ่นดิน รวย ของ ประเทศ สยาม
- ๓ จง ออก ชื่อ แม่น้ำ สำคัญ ๆ ใน ประเทศ สยาม และ ให้บอก
กัวย ว่า มา จาก ไหน ทาง ค่าย ไท
- ๔ ให้บอก ว่า แม่น้ำ เจ้า พระยา ไทล มา ทาง ไหน และมี แคว
ใหญ่ น้อย เท่าไร
- ๕ หัวเมือง ใหญ่ ๆ ซึ่ง ตั้ง อยู่ ตาม ลำน้ำ เจ้า พระ ยาน นั้น คือ
เมือง ไคย้าง
- ๖ แม่น้ำ เจ้า พระ ยา ของ เรา คล้าย แม่น้ำ อะไร ใน เมือง พม่า และ
อิน เตีย และ ทำ ไหม จึง คล้าย กัน
- ๗ ออก เต่า หรือ สัตว์ ตอน ที่ ปลาย อ่าว แม่น้ำ เจ้า พระยา นั้น
เช่น อย่างไร
- ๘ มี แม่น้ำ อะไร ข้าง ใน กรุง สยาม ที่ มี สัตว์ ตอน คล้าย แม่น้ำ
เจ้า พระ ยา
- ๙ ชี้ ให้ เห็น ว่า ปลาย อ่าว แม่น้ำ เจ้า พระยา ควร จะ มี ออก เต่า กัวย เหตุ
ใด และ ไม่ควร มี กัวย เหตุ ไດ

ตัวอย่างคำถามสำหรับสอบได้

๗๕

- ๓ ข้อ ที่ว่า น้ำฝน ตก ใน ประเทศ ใน ปี หนึ่ง เท่า นั้น ๆ คือทราบ ได้
อย่างไร ใน ปี หนึ่ง ฝน ตก ใน ประเทศ สยาม วัด ได้ เท่าไร
- ๔ ถ้า ปี ไก่ ฝน น้อย บ้าน เมือง จะ ได้รับ ผล อย่างไร ชี้ เหตุ
ให้เห็น ตาม สมควร
- ๕ ประเทศ สยาม มี ย่อ แร่ ชนิด ไก่ บ้าง และมี อยู่ ที่ ไหน
- ๖ เพชร พลอย ชนิด ไก่ ที่ มี ใน ประเทศ นี้ และมี อยู่ ที่ ตำบล ไก่
- ๗ พืช ที่ เกิด ใน กรุง สยาม มี อะไร เป็น สำคัญ บ้าง
- ๘ อะไร เป็น สินค้า สำคัญ ที่ ทำ ใน ประเทศ นี้ และ ควร จะ จัด
อย่างไร สินค้า ที่ ทำ ใน ประเทศ ของ เรา จึง จะ ทวี บั ง ขึ้น ไป อีก ได้
- ๙ ผลไม้ ที่ มี ชื่อเสียง นับ ว่า ดี นั้น คือ อะไร บ้าง
- ๑๐ สัตว์ สำคัญ ๆ นั้น คือ สัตว์ อะไร บ้าง ที่ มี ใน ประเทศ นี้
- ๑๑ สัตว์ อะไร ที่ เป็น ประโยชน์ ที่ สก
- ๑๒ ท่าน ไม่ ชนิด ไก่ ที่ เป็น ไม่ มี ประโยชน์ มาก ที่ สก ใน ประเทศ สยาม
ได้ อธิบาย ความ เห็น ตาม เหตุ ผล

บทที่ ๕

- ๑ การ ทำ มา หากิน ชนิด ไก่ ใน กรุง สยาม ที่ นับ ว่า สำคัญ มาก
- ๒ การ บำรุง การ ทำ มา หากิน ใน ทาง ทำ นา และ ทำ ยา ไม่
ชอบ สัก ที่ จัด ขึ้น ใหม่ ๆ นั้น นั้น คือ อะไร บ้าง

- ๓ การทำเหมือง ที่ บุก ใน ประเทศสยามฝ่ายใต้ นั้น ชี แจงไค
 อย่างไรบ้าง การที่จะทำได้ก็ต้องทำอย่างไร
- ๔ สินค้าภายในพระราชอาณาเขตร มีอะไร บ้าง
- ๕ ประเทศใดบ้าง ที่มี การค้าขาย ติดต่อกับ กรุงสยาม มาก
- ๖ สินค้าออกนั้น คืออะไร บ้าง ที่ เป็น สิ่งสำคัญ และเราส่งไปขาย
 ประเทศใดบ้าง
- ๗ สินค้าเข้านั้น คืออะไร บ้าง ที่ สำคัญ และ ส่ง เข้า มา จาก
 ประเทศใด
- ๘ ให้อธิบาย เรื่อง ภาษี อากร เหตุไร จึง ต้อง เก็บ ภาษี อากร
- ๙ จง เรียง ความ เรียง การค้าขายกับนา ๆ ประเทศ นั้น ว่าได้
 ผลความดี แก่ บ้านเมือง ของ เรา อย่างไร

บทที่ ๖

- ๑ ประเทศสยาม จัด การปกครองบ้านเมือง อย่างไร
- ๒ ให้อธิบาย เรื่อง มณฑล, เมือง, แขวง, กำนัน, และ
 หม่อมบ้านให้ละเอียด
- ๓ ประเทศสยาม มี มณฑล มาก น้อย เท่าไร จง บอก ชื่อ มา
 ให้ครบ

- ๔ ที่ว่า การเทศาภิบาลของ มณฑลใดทั้ง อยู่ เมืองใด
 แง ให้ละเอียดทุก มณฑล
- ๕ หัวเมือง ของ ประเทศสยาม คืออะไร บ้าง
- ๖ จงเรียงความ เรียง กรุงเทพฯ โดย พิสดาร
- ๗ เมือง ที่ กล่าวต่อไป นี้ทั้ง อยู่ ที่ ไหน มีชื่อ เลื่อง ใน ทาง สิ้นค้า
 และการ ทำ มา ตา กิณ ๆ ล ๆ อย่างไร บ้าง กรุงเก่า, ปาก
 น้ำโพ, นครเข็บบางใหม่, พิษณุโลก, เมืองน่าน, อุตร
 ดิตถ์, แพร่, ระยอง, นครราชสีมา, ราชบุรี, สงขลา,
 ภูเก็ต, จันทบุรี, นครเข็บบางใหม่, บางปะอิน, นครสวรรค์
 ปรางค์, เพชรบูรณ์, อุบลราชธานี, นครราชสีมา,
- ๘ เมือง ใด ใน ที่ กล่าวมา แล้วนี้ ที่ เห็น ว่า ต่อไป จะ เป็น เมือง สำคัญ
 มีความเจริญ ในการ สิ้นค้า ๆ ล ๆ

บทที่ ๗

- ๑ ให้ อธิบาย เรื่อง การ ปกครอง ของ ประเทศ สยาม โดย สังเขป
- ๒ คำที่ เรียกว่า “กระทรวง” “เสนาบดี” “อธิบดี”
 นั้น หมายความว่า อย่างไร
- ๓ กระทรวง มี อยู่ เท่าใด ใน เวลา นี้ บอกชื่อ และ ชี้แจง หน้า ที่

การ งาน ของ กระทรวง นั้น ๆ ตามสมควร

- ๔ รัฐบาล ให้งิน ผล ประโยชน์ มา ยำรุง บ้าน เมือง จากไหน และ
ใช้ จ่าย ไป ใน ทาง ไค ย่าง

บทที่ ๘

- ๑ ความเจริญ ของ บ้าน เมือง ใน ภาย หน้า จะ อาศัย ด้วย อะไร
๒ การ ทำ มา หา ถิน ของ ราษฎร ใน อนาคต ภาย สิ่ง ไค จะเป็น
ของ สำคัญ และ เป็น สิ่ง ที่ หวัง แห่ ราษฎร ใน ปี ทยุ ยัน นี้
๓ รัฐบาล ให้ง ช่วย อุดหนุน ความ เจริญ ของ บ้าน เมือง ด้วย สิ่ง ไค ย่าง
ใน เวลา นี้
๔ และ ใน เวลา ต่อ ไป ยัง จะ มี อะไร ซึ่ง เป็น เครื่อง เจริญ แก่ บ้าน เมือง
อีก ย่าง
๕ ให้ กล่าว ถึง การ ทำ มา หา ถิน ซึ่ง ยัก นี้ ยัง ไม่ สำคัญ
ใหญ่ ไค นึก แต่ ต่อ ไป จะ ยิ่ง สำคัญ ขึ้น
๖ การ เล่า เรียบ วิชา เกี่ยวกับ ความ เจริญ ของ บ้าน เมือง อย่าง ไค

n. 13

